

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до проведення практичних занять
з дисципліни
«Фінансовий ринок»
для студентів спеціальності
D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
денної та заочної форми навчання

ЧАСТИНА 2

Методичні вказівки до проведення практичних занять з дисципліни «Фінансовий ринок» для студентів спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форми навчання. Частина 2 Вкл. І.Г. Пахомова, – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2026. - 85 с.

Викладачі: І.Г. Пахомова, к.е.н., доцент

Рецензент: М.В. Болдуєв, д.держ.упр.,
професор з Обліку і аудиту

Відповідальний
за випуск: О.Г.Лищенко, к.е.н., доцент

Затверджено
на засіданні кафедри
«Облік та фінанси»
Протокол № 5
від «17» лютого 2026 р.

Схвалено НМК
ФБТЕ
Протокол № 3
від « 26 » березня 2026 р.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

Тема 7. Ринок похідних цінних паперів. Особливості ринку інноваційних фінансових технологій	4
Тема 8. Грошовий ринок і ринок банківських позичок. Грошово-кредитна політика та її взаємозв'язок з грошово-кредитною безпекою	16
Тема 9. Валютний ринок. Вплив валютного ринку на фінансову безпеку держави	33
Тема 10. Фондова біржа та біржові операції. Сучасний стан та загрози безпеці біржовому сегменту фондового ринку України	56
Тема 11. Цінні папери як інструмент фінансового ринку. Сучасний стан та загрози безпеці ринку цінних паперів України ...	67
Тема 12. Фундаментальний і технічний аналіз. Напрями досягнення безпеки фінансового ринку в Україні	83

Тема 7.
РИНОК ПОХІДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ
ОСОБЛИВОСТІ РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ
ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

План практичного заняття:

1. Особливості розвитку ринку похідних цінних паперів
2. Сутність та особливості застосування форвардних та ф'ючерсних контрактів
3. Сутність, види та особливості застосування опціонів
4. Сутність та види свопів і варантів.
5. Особливості ринку інноваційних фінансових технологій.

Питання для обговорення:

1. Назвати основні види похідних цінних паперів і визначити причини появи та розвитку їх.
2. Які переваги та недоліки форвардних контрактів?
3. У чому полягає різниця між ціною поставки, форвардною ціною та ціною форвардного контракту?
4. Чим відрізняється форвардна угода від ф'ючерсної? Порівняйте стратегії хеджування ф'ючерсними і форвардними контрактами. Наведіть приклади.
5. У чому полягають відмінності між форвардною та поточною процентними ставками?
6. Яку роль відіграє клірингова палата в торгівлі ф'ючерсними контрактами?
7. У чому полягає система маржі і для чого вона призначена?
8. Що таке опціон? Які його особливості та характеристики?
9. Чим відрізняється опціон "кол" від опціону "пут", американський опціон від західноєвропейського?
10. Які переваги мають опціонні контракти? Основні відмінності між опціонами та варантами, ф'ючерсними та опціонними контрактами.
11. Які є види своп-контрактів, переваги та недоліки їх? З якою метою укладаються відсоткові та валютні свопи?

12. Яку мету ставлять корпорації, коли беруть участь в угодах своп?
13. Яку роль відіграють комерційні банки на ринку угод своп?
14. Особливості ринку інноваційних фінансових технологій.
15. У чому полягають відмінності між чистим процентним і базисним свопами?

Тестові завдання:

1. На біржі укладаються контракти:
  - а) форвардні;
  - б) ф'ючерсні;
  - в) свопи;
  - г) опціонні.
2. Прогнозують динаміку курсів і страхують власників цінних паперів від їх падіння — це:
  - а) варанти, свопи;
  - б) ф'ючерси, опціони;
  - в) сертифікати акцій та облігацій;
  - г) депозитарні розписки.
3. Предметом фінансової ф'ючерсної угоди можуть бути:
  - а) іноземна валюта, банківські депозити;
  - б) депозитні сертифікати, фондові індекси;
  - в) акції, облігації, векселі;
  - г) довгострокові казначейські зобов'язання.
4. Похідні цінні папери, що надають додаткові пільги власникам базового активу, є:
  - а) сертифікати акцій, облігацій;
  - б) опціони, варанти, ордери;
  - в) ф'ючерси, опціони;
  - г) депозитарні розписки.
5. Похідні цінні папери, що забезпечують проникнення основного папера на іноземні фондові ринки, — це:
  - а) форварди;
  - б) ф'ючерси;
  - в) депозитарні розписки;
  - г) опціони.

6. Підберіть правильну відповідь (Таблиця 1):

Таблиця 1 – Підібрати правильну відповідь

	Основні категорії кредитного ринку		Їх характеристика
1	2	3	4
1	Функції похідних фінансових інструментів	А	здійснення обліку всіх укладених угод, проведення експертизи документів, що надходять, реєстрація угод, гарант виконання угод, забезпечення виконання контракту через проведення офсетної угоди з виплатою різниці між ціною продажу та ціною купівлі
2	Критерії віднесення фінансового інструменту до групи похідних	Б	заміна основного папера його сурогатною формою, формування механізмів хеджування цінних ризиків, посвідчення прав, що впливають із володіння основним папером, прогнозування ринкових цін і динаміки курсів
4	Сучасні тенденції розвитку організованих ринків деривативів	В	залучення коштів за фіксованою ставкою, коли доступ на ринки облігацій неможливий, реструктуризація портфеля зобов'язань або активів без залучення нових коштів, залучення коштів за нижчою ставкою, заміна фіксованої процентної ставки на плаваючу
5	Ознаки хеджування за допомогою ф'ючерсів	Г	відповідність обсягу та якості базового активу встановленим стандартам, залежність ціни від характеристики базового активу, стандартизація умов виконання зобов'язань за фінансовим активом, наявність сукупності документів, що мають один базовий актив, термін виконання

Кінець таблиці 1

1	2	3	4
6	Функції клірингової палати на біржовому ринку опціонів	Д	перенесення цінового ризику на іншу особу, уникнення великих збитків і можливості отримати значні прибутки, наявність зацікавленості у точному прогнозі майбутніх доходів і витрат, захист від можливого падіння цін на певний актив
7	Цілі використання відсоткових свопів	Е	виникнення і поширення нових видів контрактів, встановлення зв'язків між біржами, які працюють у різних частинах світу, різних часових поясах, можливість швидкого розширення або зменшення обсягів торгівлі, виконання біржами одночасно ролі первинного та вторинного ринку, створення глобальної мережі ф'ючерсних бірж та організація цілодобової торгівлі на них

7. Контракти, що закінчуються поставкою близько 95 % реального товару, — це:

- а) ф'ючерси;
- б) форварди;
- в) депозитарні розписки;
- г) варанти.

8. Головним недоліком опціонів є:

- а) висока вартість;
- б) відсутність біржового та позабіржового опціонних ринків;
- в) велика різноманітність;
- г) усі відповіді правильні.

9. Угода, що використовується для захисту позичальника, який бере кредит під плаваючу ставку, від підвищення рівня ринкових ставок, — це:

- а) «кеп»;
- б) «флор»;
- в) «колар».

10. Видами свопів є:

- а) прості і складні;
- б) амортизуючі і наростаючі;
- в) активні і пасивні;
- г) усі відповіді правильні.

11. Строкова угода, яка може укладатися як на біржовому, так і позабіржовому ринках, — це:

- а) опціон;
- б) ф'ючерс;
- в) форвард;
- г) варант.

12. Виділити окремо ознаки форвардів і ф'ючерсів:

- а) є біржовими високоліквідними угодами;
- б) обмежений ринок, не дуже висока ліквідність;
- в) значну роль у торгівлі відіграють клірингові палати;
- г) учасники підпадають під кредитний ризик, оскільки кожна зі сторін може не виконати угоди;
- д) базовими інструментами виступають тільки певні види активів, які користуються попитом;
- е) орієнтовані на реальну поставку активу (близько 97%);
- є) учасники ринку мають свої рахунки, тому виникають тимчасові грошові потоки;
- ж) укладаються за домовленістю сторін на будь-яку кількість будь-якого базового активу.

13. До сурогатів цінних паперів відносять:

- а) свідоцтва про депонування акцій;
- б) білети, що дають право на володіння часткою акцій;
- в) депозитрані розписки;
- г) всі відповіді правильні.

14. Варант відрізняється від опціону тим, що:

- а) варант, як правило, є доповненням до привілейованих акцій, облігацій чи інших боргових зобов'язань, емітованих корпорацією;

б) варанти, на відміну від опціонів, емітуються і розміщуються на ринку самими не корпораціями - емітентами акцій, а уповноваженими фінансовими посередниками;

в) варанти мають значно менші терміни виконання, ніж опціони;

г) всі відповіді правильні.

15. Базовими активами для похідних цінних паперів не можуть бути:

а) процентні ставки;

б) фондові індекси;

в) дорогоцінні метали;

г) правильна відповідь відсутня.

16. Оберіть характерні риси форварду та форвардного ринку:

а) базовими виступають тільки певні види активів, які користуються попитом на біржовому ринку і стандартизовані щодо кількості, якості базового активу, дати його поставки;

б) тільки близько 2 % угод закінчуються поставкою;

в) біржові угоди, що забезпечує їх високу ліквідність;

г) дуже обмежений вторинний ринок.

17. Критеріями віднесення фінансового інструменту до групи похідних є:

а) незалежність ціни від ціни, характеристики базового активу;

б) відповідність обсягу та якості базового активу встановленим стандартам;

в) нестандартні умови виконання зобов'язань за фінансовим інструментом;

г) всі відповіді правильні.

18. Форвардний контракт (форвард) - це:

а) двосторонній контракт, який засвідчує зобов'язання придбати (продати) базовий актив у визначений час та на визначених умовах у майбутньому з фіксацією ціни під час укладення контракту;

б) це похідний цінний папір, що засвідчує право його держателя купити, продати чи відмовитися від угоди стосовно цінних паперів (а також товарів, валюти) за обумовлену опціоном ціну і протягом терміну, що ним передбачено;

в) похідний цінний папір, що дає власнику право на купівлю цінних паперів за певною ціною і у встановлений термін; видається

разом з цінним папером і дає право на додаткові пільги його власнику при придбанні акцій чи боргових цінних паперів;

г) всі відповіді правильні.

19. Встановити відповідність (Таблиця 2):

Таблиця 2 – Підібрати правильну відповідь

	Назва функції		Характеристика
1	2	3	4
1	Функція хеджування ризиків	А	Розвиток конкуренції на ринку деривативів сприяє швидкому обігу похідних фінансових інструментів, підвищенню ліквідності
2	Інформаційна функція	Б	Інвестор може оплатити тільки частину його вартості. Залишок буде сплачений по закінченню строку існування ф'ючерса чи опціону
3	Функція відстрочки платежу та поставки	В	Деривативи полегшують переміщення капіталу на інші території та нові центри господарювання. При виконання цієї функції значну роль відіграє структура учасників ринків та її зміни.
4	Функція переміщення капіталу	Г	Деривативи дозволяють сформувати оптимальний інвестиційний портфель, який забезпечує необхідну дохідність при мінімальному ризику за рахунок включення в інвестиційний портфель деривативів для хеджування ризиків сильних коливань ринкових цін
5	Функція ліквідності	Д	Деривативи виконують інтегруючу роль між товарними та фінансовими ринками; в якості базових активів виступають фінансові (процентні ставки, індекси) і реальні (товари, акції) активи

Кінець таблиці 2

1	2	3	4
6	Спекулятивна функція	Е	Деривативи визначають ринкову ціну базових активів
7	Інтегруюча функція	Ж	Ринок деривативів сприяє створенню нових деривативів. Щорічно на ринку деривативів виникає багато нових складних ф'ючерсних та опціонних стратегій, які, згодом перетворюються на самостійні гібридні деривативи.
8	Функція створення нових інструментів	З	Причиною виникнення ризиків є процес розвитку глобального ринку капіталів, який включає у себе коливання валютних курсів, цін, відсоткових ставок. Деривативи дозволяють зафіксувати ці елементи та мінімізувати ризики

20. Похідний цінний папір, що засвідчує право власності інвестора-резидента на певну кількість цінних паперів іноземного емітента, загальний обсяг емісії яких обліковується в іноземній валюті називається:

- а) опціон;
- б) варант;
- в) депозитарна розписка;
- г) форвард.

21. До переваг опціонних контрактів відносять:

- а) можливість вибору під час прийняття рішення про виконання опціону;
- б) прибуток покупця опціону не обмежується;
- в) при використанні опціонів можна найточніше підібрати потрібний тип опціону, його категорію, вид торгівлі, які найповніше задовольняють потреби учасника ринку;
- г) всі відповіді правильні.

22. До товарних ф'ючерсів відносять:

- а) ф'ючерсні контракти на сільгосппродукцію;
- б) ф'ючерсні контракти на енергоресурси;
- в) ф'ючерсні контракти на метали;
- г) всі відповіді правильні.

23. Валютні свопи використовують для таких цілей:

- а) залучення коштів за фіксованою ставкою, коли доступ на ринки облігацій неможливий;
- б) залучення коштів за ставкою, нижчою від тієї, що склалась на даний момент на ринку облігацій або кредитному ринку;
- в) реструктуризація портфеля зобов'язань або активів без залучення нових коштів;
- г) правильна відповідь відсутня.

24. Кросворд

1. вид ф'ючерсного контракту, в основі якого державні й інші цінні папери, або біржові індекси, відсотки за банківськими ставками, а також конвертована валюта і золото.

2. один із видів строкових угод, які можуть укладатися як на біржовому, так і на позабіржовому ринках.

3. фінансові інструменти біржового чи позабіржового ринку, ціна яких залежить від вартості базових активів, що покладені в їх основу.

1		Ф											
2		О											
3		Р											
4		В											
5		А											
6		Р											
7		Д											

4. контракт між двома учасниками на право обміну певною сумою валюти, цінних паперів, процентних платежів на умовах, зафіксованих у договорі

5. вид активу, покладений в основу випуску похідних цінних паперів.

6. похідний цінний папір, що видається разом з базовим цінним папером і дає право на додаткові пільги його власнику при придбанні акцій чи боргових цінних паперів

7. страхування від можливої несприятливої зміни цін на базовий актив на ринку за допомогою проведення операцій на ринку строкових угод.

Навчальні завдання

Розв'язати задачі:

1. Поточна ціна акції на ринку 150 грн. Яку вигоду отримає інвестор, який купує акцію не на ринку, а за допомогою опціону на купівлю (call) за страйковою ціною 120 грн, заплативши при цьому посереднику премію 10 грн?

2. ВАТ «Цукор» має намір через 3 місяці продати на ринку 500 т цукру. З метою уникнення цінового ризику, пов'язаного зі зміною ціни на цукор через три місяці, товариство проводить хеджування ф'ючерсами. Початкова ціна цукру на ринку (ціна спот) становить 350, а ф'ючерсна — 355 дол/т. Обсяг цукру у ф'ючерсному контракті стандартний і дорівнює 50 т:

а) яке хеджування (довге чи коротке) доцільно проводити?

б) якою має бути ф'ючерсна ціна цукру на дату поставки при ідеальному хеджуванні, якщо ціна спот на дату поставки становить 346 дол/т?

3. Визначити прибуток (витрати) від форвардної угоди, якщо форвардна ціна акції — 205 грн, а її ціна спот становить 200 грн, які інвестор для купівлі акції позичає. За акцією один раз на квартал сплачується дохід у розмірі 10 грн. Форвардний контракт на акцію має дату поставки через три місяці при ринковій процентній ставці на цей період — 15 % (заповнити таблицю 3).

Таблиця 3 – Визначити прибуток (витрати) від форвардної угоди

Доходи	Гр. од.	Витрати	Гр. од.
Позичка		Повернення боргу	
Дохід за акцією		Проценти за боргом	
Продаж акції за форвардним контрактом		Купівля акції	
Всього		Всього	

4. Визначити прибуток (витрати) від операції з форвардною угодою, якщо форвардна ціна акції становить 105 грн, за якою щоквартально виплачується дохід 10 грн. Інвестор позичає дану акцію на 3 місяці, продає її за ціною 120 грн, виручені кошти вкладає на 3 місяці під 15 % і одночасно купує форвард (дані оформити таблицею, аналогічною в задачі 3).

5. Позичальник має намір через місяць отримати в банку на 3 міс кредит у розмірі 20 млн дол. Процентна ставка із залучення коштів на 4 міс становить 8,235 % річних, ставка з інвестування коштів на місяць — 8,2 річних. Щоб зафіксувати ставку кредитування, клієнт укладає з банком угоду про ФПС (форвардні процентні ставки):

а) покупцем чи продавцем ФПС виступає позичальник?

б) хто кому, якщо на дату платежу ринкова процентна ставка перевищить форвардну процентну ставку?

в) визначити теоретичну форвардну процентну ставку.

6. Інвестор має намір купити на ринку через 3 міс 120 акцій корпорації «Веста». Очікуючи підвищення цін на ринку акцій, він вирішує придбати опціон CALL на купівлю 110 акцій корпорації із терміном виконання 3 міс. і страйковою ціною 60 грн за акцію. При купівлі опціону інвестор сплачує премію у розмірі 2 гр. од. за акцію. Які дії з акціями буде проводити інвестор, якщо через три міс. ціна акцій компанії на ринку становитиме: а) 65 грн; б) 55 грн? Роз'яснити використання опціону для страхування від підвищення цін.

7. Розробити стратегію хеджування опціонними контрактами для учасника ринку, що має намір через 3 міс продати на ринку акції, на які очікує падіння цін. Визначити виграші/втрати від проведення операції, якщо страйкова ціна акцій становить 200, премія — 10 гр. од. Дата виконання — через 3 міс. Ціна спот на дату виконання становить: а) 186 гр. од.; б) 205 гр. од.

8. Визначити виграші/втрати альтернативного опціону PUT, якщо страйкові ціни акцій і золота, відповідно, дорівнюють 80 і 105 гр. од., ціни спот на дату виконання опціону — 90 і 115 гр. од., сплачена премія — 10 гр. од.

9. Інвестор купив опціони на продаж 150 акцій за ціною використання 160 грн за акцію. Поточний курс — 155 грн. Тривалість контракту — 3 місяці. Ціна опціону 5 грн. Визначити загальну премію

продавця опціону і результат операції інвестора, якщо через 2 місяці ціна 1 акції підніметься до 170 грн.

10. На ринку ціна спот становить 565 грн, форвардна — 560 грн. Як буде діяти посередник, якщо через два місяці ціна спот: а) залишиться незмінною; б) знизиться на 10 грн.

11. Посередник купує пшеницю. Ціна спот становить 510 грн, а форвардна — 550. Накладні витрати за форвардною угодою — 25 грн.

12. За даними таблиці 4 визначити кінцевий результат операцій на ф'ючерсному ринку (заповнити таблицю 4) та зробити висновки:

Таблиця 4 – Визначити кінцевий результат операцій на ф'ючерсному ринку

Ринок спот	Ф'ючерсний ринок
Ціна купівлі товару на 1.01. р. становить 920 грн	Ціна продажу — 950 грн
Поточна ціна на 1.02. 08. — 910 грн	

13. Інвестор придбав Європейський опціон «put» на 250 акцій за ціною використання 80 грн при поточній ціні 75 грн. По закінченні дії опціону ціна акції становила 72 грн. Визначити початкові витрати інвестора при ціні опціону 20 грн і фінансовий результат операцій.

14. Корпорація «Інвест» може емітувати облігації з фіксованими купонними виплатами в розмірі 11,5 % річних або залучати кошти під плаваючу процентну ставку LIBOR + 0,5 %. Корпорація «Веста» може залучити кошти під фіксовану ставку Кф або плаваючу ставку Кпл. Проаналізувати доцільність укладання угоди свої між корпораціями та визначити вигравш кожної з корпорацій від проведення своєї при:

- а) кф = 11,9 %; кпл = LIBOR + 1,1%;
- б) кф = 12,0%; кпл = LIBOR + 1,0%;
- в) кф = 11,6 %; кпл = LIBOR + 0,9 %.

Теми рефератів:

1. Можливості використання депозитарних розписок для просування вітчизняних акцій на міжнародний фондовий ринок.
2. Використання опціонів як інструмента для зниження ризиків інвестиційного портфеля.
3. Особливості ринку інноваційних фінансових технологій.

Тема 8.
ГРОШОВИЙ РИНОК І РИНОК БАНКІВСЬКИХ
ПОЗИЧОК. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ТА ЇЇ
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ГРОШОВО-КРЕДИТНОЮ БЕЗПЕКОЮ

План практичного заняття:

1. Структура і сутність грошового ринку. Об'єкти та суб'єкти ринку.
2. Характеристика облікового ринку та його особливості.
3. Характеристика міжбанківського ринку. Операції на міжбанківському ринку.
4. Структура і сутність ринку капіталу. Об'єкти та суб'єкти ринку.
5. Характеристика облікового ринку та його особливості.
6. Характеристика міжбанківського ринку. Операції на міжбанківському ринку.
7. Грошово-кредитна політика та її взаємозв'язок з грошово-кредитною безпекою.

Питання для обговорення:

1. З якими ринками пов'язаний грошовий ринок?
2. З яких складників формується попит на гроші?
3. Які фактори впливають на пропозицію грошей?
4. Які об'єкти та суб'єкти формують грошовий ринок?
5. Які фактори впливають на кон'юнктуру грошового ринку?
6. Розподілити ліквідності, терміновості, прибутковості. Дати їм характеристику.
7. У чому полягають спільні та відмінні риси облікового, міжбанківського і валютного ринку?
8. Які є інструменти облікового ринку? Розкрити їх особливості обертання на вітчизняному ринку.
9. Сутність онкольного і вексельного кредитів, спільні риси та відмінності між ними. Який із цих кредитів найбільш поширений в Україні?
10. Яким чином формуються засоби міжбанківського ринку?

11. З якими банківськими операціями пов'язані міжбанківські депозити?

12. Що є основним джерелом формування банківських кредитів?

13. Назвати основні напрямки використання засобів міжбанківського ринку. Яким чином ці засоби використовуються в Україні?

14. Яким чином взаємопов'язані поточна ставка за міжбанківськими кредитами, облікова ставка конкретного банку за виданими позиками та офіційна облікова ставка Центрального банку?

15. Суть ринку капіталів та його відмінність від грошового ринку

16. Хто є основними учасниками ринку капіталів?

17. Що таке банківський кредит і які є основні джерела формування банківських кредитних ресурсів?

18. Які функції на кредитному ринку виконує банківська система?

19. Назвати основні форми кредитних відносин.

20. Які є джерела погашення державних позик залежно від економічної ситуації в країні?

21. Яка різниця між поточним і капітальним державним боргом?

22. Які функції виконує кредитний ринок?

23. Основні принципи банківського кредитування, їх суть.

24. Суть комерційного кредитування, його відмінність від банківського.

25. Які є способи управління державним боргом?

26. Що таке гарантія і на які види її поділяють?

27. На які параметри застави треба звертати увагу при наданні кредиту під заставу?

28. Чим відрізняються системи рейтингу кредитів від рейтингу позичальників?

Тестові завдання:

1. Норма доходу, яку виплачують банки своїм клієнтам за їхніми вкладками, — це:

а) облігаційний відсоток;

б) депозитний відсоток;

в) позиковий відсоток.

2. Для забезпечення дохідності банку необхідно:

- а) щоб позиковий відсоток був вищим за депозитний;
- б) щоб депозитний відсоток був вищим за позиковий;
- в) обов'язкове використання ломбардного кредиту.

3. Грошовий ринок — це:

- а) частина ринку позикових капіталів, де здійснюються короткострокові депозитно-позикові операції;
- б) сфера операцій, що обслуговують рух оборотного капіталу фірм, короткострокових ресурсів банків, установ, держави;
- в) обидві відповіді правильні.

4. Основними інструментами облікового ринку є:

- а) банківський, комерційний і казначейський векселі;
- б) казначейські зобов'язання і депозитні сертифікати;
- в) банківські акцепти.

5. Кон'юнктура грошового ринку залежить від таких факторів:

- а) темпи інфляції;
- б) циклічні зміни в економіці;
- в) особливості національної кредитно-грошової політики;
- г) усі відповіді правильні.

6. Норма доходу, яку НБУ стягує із комерційних банків за позики, видані під заставу комерційних векселів, — це відсоток:

- а) обліковий;
- б) облігаційний;
- в) банківський;
- г) депозитний.

7. Вид міжбанківського кредиту, який надається банкам на термін не більше одного операційного дня і використовується для завершення розрахунків поточного дня, — це:

- а) овернайт;
- б) овердрафт;
- в) за операціями РЕПО;
- г) державний.

8. Згода банку на оплату платіжних документів — це:

- а) депозитний сертифікат;
- б) банківський акцепт;
- в) комерційний вексель;
- г) ордерний чек.

9. Підберіть правильну відповідь (таблиця 5):

Таблиця 5 – Підібрати правильну відповідь

	Основні поняття грошового ринку		Їх характеристика
1	2	3	4
1	Основні функції комерційних банків, як суб'єктів міжбанківського ринку	А	висока ліквідність фінансових активів, об'єктом купівлі-продажу є тимчасово вільні грошові кошти, здійснення короткострокових депозитно-позичкових операцій, обслуговування руху оборотних коштів підприємств, організацій, населення, зв'язок з такими об'єктами інвестування, як депозитні внески термінові і до запитання
2	Основні операції міжбанківського кредиту	Б	відсоткові ставки комерційних банків за кредитами та депозитами, обсяг грошової маси в обігу і швидкість обертання грошей, співвідношення строкових депозитів і коштів до запитання, валютний курс національної одиниці, структура кредитної емісії
3	Роль міжбанківського ринку у розвитку грошового ринку	В	покриття дефіциту бюджету, надання позик державним органам для вирішення не відкладних завдань, створення потужних грошових фондів на основі об'єднання дрібних заощаджень населення, держави, бізнесу, закордонних інвесторів, трансформація грошових коштів у позиковий капітал, що забезпечує зовнішні джерела фінансування, на міжбанківський ринок

Кінець таблиці 5

1	2	3	4
4	Основні функції облікового, валютного та міжбанківського ринків	Г	самостійне встановлення рівня відсоткової ставки за міжбанківськими кредитами, виконання ролі фінансових посередників при перерозподілі коштів і здійсненні платежів, укладання кредитних угод із визначенням прав і обов'язків сторін, купівля вільних кредитних ресурсів
5	Основні ознаки грошового ринку як сегмента фінансового ринку	Д	вплив на стан грошово-кредитної і валютної системи є об'єктом державного регулювання, механізмом впливу державних органів на діяльність комерційних банків через встановлення норм ліквідності, участь у забезпеченні нормального розвитку економіки
6	Фактори, що впливають на формування розміру облікової ставки НБУ	Е	надання або отримання кредитів на термін не більше одного операційного дня, завершення розрахунків поточного дня, облік суми дебетових (кредитових) залишків на кореспондентських рахунках банків на кінець операційного дня, здійснення операцій, пов'язаних з купівлею цінних паперів з умовою їх зворотного викупу

10. Частина фінансового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів, — це:

- а) обліковий ринок;
- б) міжбанківський ринок;
- в) ринок деривативів;

- г) ринок грошей;
- д) ринок банківських позичок.

11. Основними різновидами міжбанківського кредиту є:

- а) овердрафт, овернайт, за операціями РЕПО;
- б) споживчий, комерційний, овернайт;
- в) вексельний, овернайт, овердрафт;
- г) державний, комерційний.

12. Підтвердження платником згоди на оплату за переказним векселем — це:

- а) акцепт;
- б) аваль;
- в) доміціяція;
- г) інкасування.

13. Операції, які на грошовому ринку виконують з векселями банки, — це:

а) отримання грошей за різними документами від імені своїх клієнтів;

б) виконання доручення платника — здійснити платіж у встановлений термін;

в) об'єднання дрібних заощаджень населення;

г) вилучення з обігу частини платіжних засобів;

д) отримання готівки з рахунка;

е) надання банками позик один одному;

є) видача позик до запитання;

ж) сплата визначеної суми особі, яка дала гроші в кредит.

14. До основних характеристик грошового ринку не відносять:

а) фінансові активи, які обертаються на ринку, мають високу ліквідність;

б) є важливим об'єктом державного регулювання - держава використовує ресурси ринку для фінансування своїх видатків і покриття бюджетного дефіциту;

в) це ринок з найвищим рівнем фінансового ризику;

г) ціною "товару", що продається і купується, є позичковий процент, який виступає важливим елементом усієї грошово-кредитної політики держави, яка через НБУ визначає та регулює його рівень.

15. Трансакційний (операційний) мотив попиту на гроші полягає в тому, що ...

а) економічні суб'єкти постійно відчують потребу в певному запасі грошей для здійснення поточних платежів, щоб підтримувати на належному рівні своє особисте та виробниче споживання

б) що юридичні і фізичні особи бажають мати запас грошей як ресурс купівельної спроможності, з тим щоб у будь-який час мати можливість задовольнити свої непередбачувані потреби чи скористатися перевагами несподіваних можливостей

в) суб'єкти бажають мати у своєму розпорядженні певний запас грошей, з тим щоб за сприятливих умов перетворити їх у високодохідні фінансові інструменти, а при погіршенні цих умов і появі загрози зниження дохідності перетворити їх у грошову форму, яка хоч і малодохідна, але безризикова;

г) всі відповіді правильні.

16. Норма доходу, встановлена за цінними паперами:

а) облігаційний відсоток;

б) депозитний відсоток;

в) позиковий відсоток;

г) правильна відповідь відсутня.

17. Частина грошового ринку, де короткострокові грошові кошти перерозподіляються між кредитними інститутами шляхом купівлі-продажу векселів і цінних паперів з термінами погашення до року – це:

а) ринок готівки;

б) валютний ринок;

в) обліковий ринок;

г) ринок цінних паперів.

18. Рівень відсоткової ставки за міжбанківськими кредитами встановлюється:

а) Центральним банком;

б) самостійно комерційними банками;

в) за результатами кредитних аукціонів;

г) на рівні облікової ставки Центрального банку.

19. За функціональними ознаками грошовий ринок поділяють:

а) ринок позичкових зобов'язань, ринок цінних паперів і валютний ринок;

б) відкритий, обліковий і міжбанківський;

в) ринок банківських кредитів та послуг небанківських фінансових установ;

г) сегмент прямого та опосередкованого фінансування.

20. Пов'язати наведені терміни і поняття з їх змістом (Таблиця 6):

Таблиця 6 – Підібрати правильну відповідь

	Термін		Зміст
1	2	3	4
1	Грошовий ринок	А	форма короткострокового банківського фінансування, при якому банк бере на себе відповідальність за своєчасну оплату переказного векселя, якщо у векселедавця будуть труднощі
2	Депозитний сертифікат	Б	будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, і виготовлені з метою здійснення платежів у господарському обороті.
3	Грошові сурогати	В	цінний папір, що дозволяє вигідно розмістити капітал завдяки багаторазовій оборотності, а також більш високому відсотку, ніж за депозитними вкладками.
4	Казначейські зобов'язання	Г	частина ринку позикових капіталів, де здійснюються переважно короткострокові депозитно-позикові операції, що обслуговують, головним чином, рух оборотного капіталу фірм, короткострокових коштів банків, установ, населення і держави
5	Банківський акцепт	Д	частина ринку позикових капіталів, де тимчасово вільні грошові кошти кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни

Кінець таблиці 6

1	2	3	4
6	Банківський вексель	Е	частина грошового ринку, де короткострокові грошові кошти перерозподіляються між кредитними інститутами шляхом купівлі-продажу векселів і цінних паперів з термінами погашення, як правило, до року
7	Міжбанківський ринок	Ж	Письмове свідоцтво про депонування в банку певної досить великої суми грошей, у якому вказуються термін його обов'язкового зворотного викупу банком і розмір виплаченої надбавки
8	Обліковий ринок	З	боргові цінні папери, що емітуються державою в особі уповноважених органів, розміщуються виключно на добровільних засадах серед фізичних та юридичних осіб, засвідчують внесення їх власниками грошових коштів до бюджету та надають право на отримання фінансового доходу або майнові права відповідно до умов випуску

21. Цінний папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання суми вкладу та процентів, у банку, який його видав називається ...:

- а) казначейське зобов'язання;
- б) ощадний (депозитний сертифікат);
- в) вексель;
- г) облігація.

22. Купівлю-продаж короткострокових зобов'язань держави центральними банками забезпечує:

- а) відкритий ринок;

- б) ринок акцій;
- в) обліковий ринок;
- г) ринок золота.

23. Операції, пов'язані з купівлею цінних паперів на певний період з умовою зворотного їх викупу за заздалегідь обумовленою ціною називають:

- а) овердрафтом;
- б) овернайтом;
- в) авалем;
- г) РЕПО.

24. Основними інструментами облікового ринку є:

- а) акції, облігації, банківські сертифікати;
- б) банківські, казначейські, комерційні векселі;
- в) опціони, ф'ючерси;
- г) земельні бони, житлові сертифікати.

25. Форма надання банківського кредиту без визначення конкретного терміну початку його застосування — це:

- а) одноразовий кредит;
- б) гарантований кредит;
- в) кредитна лінія;
- г) іпотечний кредит.

26. Основними учасниками ринку капіталів є:

- а) первинні інвестори;
- б) спеціалізовані посередники;
- в) позичальники;
- г) усі відповіді правильні.

27. Метою комерційного кредитування є:

- а) уміння правильно управляти кредитним ризиком;
- б) збільшення прибутковості та ефективності;
- в) отримання прибутку від надання кредитних послуг;
- г) усі відповіді правильні.

28. Продаж банком вільних грошових коштів на визначений період за певну плату — це принцип кредитування, що визначає:

- а) цільове спрямування;
- б) строковість;
- в) забезпеченість;
- г) платність.

29. Підберіть правильну відповідь (Таблиця 7):

Таблиця 7 – Підібрати правильну відповідь

	Основні категорії кредитного ринку		Їх характеристика
1	2	3	4
1	Функції кредиту	А	управління золотовалютними резервами, операції з цінними паперами, регулювання імпорту та експорту капіталу, норм обов'язкових резервів, процентна політика, рефінансування КБ
2	Основні економічні засоби і методи грошово-кредитної політики центрального банку	Б	збільшення швидкості оборотних фондів, регулювання пропорцій суспільного відтворення між виробничою і невиробничою сферами, перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів, створення кредитних грошей для грошового обігу, забезпечення банківського контролю над діяльністю позичальника
3	Способи управління державним боргом	В	ефективне державне регулювання, стабільна економічна ситуація, ефективне законодавче і нормативне забезпечення, стабільність банківської системи, захист інвесторів
4	Основні функції Центрального банку на грошово-кредитному ринку	Г	передача зобов'язань за раніше випущеними позиками на нову позику, зміна дохідності позики в сторону зменшення, повна відмова держави від сплати боргу, обмін за регресивним співвідношенням боргових зобов'язань держави від сплати боргу, обмін за регресивним співвідношенням боргових зобов'язань

Кінець таблиці 7

1	2	3	4
5	Чинники, що визначають розвиток кредитного ринку	Д	подання та попередній аналіз кредитної заявки, оцінювання кредитних ризиків, перевірка документів і застави, юридичного оформлення кредитного договору, контроль за виконанням умов кредитного договору, фінансовим становищем позичальника, сплата основної частини боргу
6	Основні етапи управління процедурою кредитування	Е	кредитне обслуговування банків і держави, регулювання та нагляд за банківською діяльністю, розробка і реалізація грошово-кредитної політики, монопольне здійснення емісії національної валюти та організація її обігу, ведення реєстру банків і ліцензування їх діяльності

30. Загальна сума заборгованості та процентів, що мають бути сплачені, — це державний борг:

- а) поточний;
- б) зовнішній;
- в) капітальний;
- г) внутрішній.

31. Передача зобов'язань за раніше випущеними позиками на нову позику — це спосіб управління боргом, що називається:

- а) конверсія;
- б) консолідація;
- в) уніфікація;
- г) відстрочка погашення.

32. До основних різновидів міжбанківського кредиту відносять:

- а) овердрафт, споживчий, комерційний;
- б) вексельний, державний, за операціями РЕПО;
- в) овернайт, комерційний, вексельний;

г) овердрафт, овернайт, за операціями РЕПО.

33. Банківський кредит під заставу цінних паперів називається:

- а) бланковим;
- б) ломбардним;
- в) гарантованим;
- г) обліковим.

34. Джерелами погашення державних позик є:

- а) додаткові надходження від сплати податків;
- б) продаж банком вільних грошових коштів;
- в) додаткова емісія грошей;
- г) страхування банків від ризику неповернення клієнтами

позички.

35. Виділити принципи банківського кредитування:

- а) страхування ризику неповернення позички;
- б) повернення позички в терміни, передбачені угодою;
- в) надання позичальником інформації про місце знаходження;
- г) оцінювання дебіторської заборгованості;
- д) використання кредиту на конкретні цілі;
- е) продаж банком вільних грошових коштів за плату;
- є) надання кредиту з одночасною передачею банку-кредитору певних прав на деякі активи позичальника;
- ж) встановлення маржі як плати за ризик.

36. Кросворд

Заповніть вільні клітинки основними поняттями:

1						К				
2						А				
					3	П				
4						І				
5						Т				
					6	А				
7						Л				

1. Капітал, який надають під певний відсоток за умови повернення.

2. Спосіб управління державним боргом, який передбачає об'єднання кількох позик в одну.

3. Операції банків, які включають залучення коштів на банківські рахунки всіх видів.

4. Державний борг, що є результатом залучення коштів на ринку.

5. Письмове зобов'язання третьої особи сплатити борг у разі відмови від сплати позичальником.

6. Банківський кредит під заставу цінних паперів.

7. Функція кредиту, яку виконують банки по відношенню до позичальника.

37. Здійснення комерційними банками операцій в іноземній валюті в Україні та за кордоном виконується на підставі:

а) дозволу Міністерства фінансів України;

б) ліцензії Національного банку України;

в) власного бажання та можливостей проведення операцій;

г) дозволу Державного митного комітету при наявності закордонних партнерів.

38. Банківський кредит під заставу цінних паперів називається:

а) бланковим;

б) ломбардним;

в) гарантованим;

г) обліковим.

39. Форма надання підприємству банківського кредиту без визначення конкретного терміну початку його застосування – це:

а) разовий кредит;

б) гарантований кредит;

в) кредитна лінія;

г) іпотечний кредит.

40. Фізичні особи можуть використовувати такі форми кредиту:

а) іпотечний;

б) споживчий (у національній та іноземній валюті);

в) споживчий (у національній валюті);

г) банківський і комерційний.

41. Основними учасниками ринку капіталів є:

а) первинні інвестори;

б) спеціалізовані посередники;

в) позичальники;

г) усі відповіді правильні.

42. Метою комерційного кредитування є:

- а) уміння правильно управляти кредитним ризиком;
- б) збільшення прибутковості та ефективності основного виду діяльності;
- в) отримання прибутку від надання кредитних послуг;
- г) усі відповіді правильні.

43. Гарантії поділяють на:

- а) забезпечені та незабезпечені;
- б) обмежені і необмежені;
- в) особисті та корпоративні;
- г) усі відповіді правильні.

44. Принцип банківського кредитування, який означає надання кредиту з одночасною передачею банку-кредитору певних прав на деякі активи позичальника – це:

- а) цільового кредитування;
- б) платності;
- в) забезпеченості;
- г) строковості.

45. Загальна сума заборгованості, що має бути сплачена – це:

- а) поточний державний борг;
- б) капітальний державний борг;
- в) зовнішній державний борг;
- г) внутрішній державний борг.

46. Передача зобов'язань за раніше випущеними позиками на нову позику – це спосіб управління боргом, що називається:

- а) консолідація;
- б) конверсія;
- в) уніфікація;
- г) відстрочка погашення.

Навчальні завдання

Розв'язати задачі:

1. Тратта видана на суму 12 тис. грн строком до 20 грудня. Векселедержатель дисконтував її в банку 5 грудня по обліковій ставці 18 %. Знайти суму дисконту та вартість векселя, якщо кількість днів обліку — 15.

2. Розрахувати вартість, за якою банк враховує вексель, якщо номінальна вартість векселя становить 10500 грн, кількість днів до погашення — 90, відсоткова ставка, за якою банк надає кредити, становить 100 %.

3. На початку року батон коштував 1,20 грн, а наприкінці року — 1,40. Розрахувати рівень інфляції.

4. Внесок у сумі 5,5 тис. грн прийнятий банком від фізичної особи 1 лютого під 14 % річних. Яку суму одержить вкладник 16 червня того ж року?

5. Банк приймає депозити на 3 місяці за ставкою 15 % річних, на 6 місяців — за ставкою 20 % річних і на рік — за ставкою 25 % річних. Визначити суму, яку отримає власник депозиту 5000 грн в усіх трьох випадках.

6. Нові казначейські векселі, що мають номінальну вартість 25 000 грн, продано за 24 500 грн. Розрахувати розмір дисконту.

7. Позичальник одержує від кредитора 15 000 грн на 1 рік під 25 % річних. Річні темпи інфляції склали 6 %. Розрахувати втрати кредитора, викликані інфляцією.

8. Внесок у сумі 10 тис. грн прийнятий банком 1 квітня під 20 % річних. Яку суму одержить вкладник 16 жовтня того ж року? (для розрахунку беремо кількість днів у році 360).

9. Внесок у сумі 10 тис. грн прийнятий банком 1 квітня під 20 % річних. Яку суму одержить вкладник 16 жовтня того ж року? (для розрахунку беремо кількість днів у році 360).

10. Фірма «Асоль» уклала угоду з банком про надання позички в сумі 150 тис. грн терміном на 2 роки за такими умовами: за перший рік плата за позичку становить 20 % річних, а в кожному наступному півріччі позичковий відсоток зростає на 5 %. Розрахувати суму боргу на кінець року.

11. Визначити суму відсотків і кінцевого платежу, що має сплатити позичальник, якщо позику 200 тис. грн надали під 25 % річних на 6 місяців.

12. ТОВ «Сократ» для погашення заборгованості за рахунками постачальників взяло кредит під 35 % річних. Позика у 250 тис. грн надається з 10 березня по 15 червня. Визначити величину сплачених відсотків і загальну суму боргу за основними Європейськими системами нарахування відсотків.

13. При видачі кредиту на 5 років повинна бути повернута сума вдвічі більша. Визначити річну ставку відсотків, яку використовує банк.

14. Банк «Мрія» надав кредит у сумі 550 тис. грн під 20 % річних за плаваючою процентною ставкою. Після 3 місяців процентна ставка становила 40 %, а після 10 місяців від надання кредиту збільшилась до 65 %. Розрахувати, яку суму повинен повернути позичальник через рік після надання йому кредиту.

15. На щорічні платежі в розмірі 5600 грн нараховуються складні відсотки за ставкою 20 % річних. Визначити суму відсотків через 6 років.

16. «Правексбанк» видав кредит на 280 днів за ставкою 25 % річних. При видачі кредиту утримано комісійні в розмірі 5 % від його суми. Визначити дохідність кредитної операції з урахуванням отриманих комісійних (розрахункова кількість днів — 360).

17. Розрахувати на основі базової ставки процентні ставки за коротко-та довгостроковим кредитами, якщо базова ставка дорівнює 12 %, ризик неповернення становить 2,5, премія за ризик, пов'язаний із часом, — 0,5.

18. Оцінити процентні ставки за короткостроковими кредитами, наданими позичальникам 2-го і 3-го класів (ризик неповернення, відповідно, 0,5 і 1 %), якщо вартість фінансування для банку становить 11 %, операційні витрати — 0,82 % від суми кредиту, банківська маржа встановлена на рівні 1 %.

19. Дебіторська заборгованість підприємства становить 300 тис. грн. 8 % заборгованості — прострочена дебіторська заборгованість. Який максимальний розмір кредиту може бути наданий цьому підприємству під його дебіторську заборгованість?

Теми рефератів:

1. Вплив інфляційних процесів на національні грошові ринки (на прикладі окремої держави).

2. Особливості міжбанківського ринку в Україні.

3. Ринок єврооблігацій.

4. Облігації на ринку капіталів України.

5. Грошово-кредитна політика та її взаємозв'язок з грошово-кредитною безпекою.

Тема 9.
ВАЛЮТНИЙ РИНОК. ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО РИНКУ НА
ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

План практичного заняття:

1. Сутність і структура валютного ринку.
2. Валютні операції.
3. Валютне регулювання та курсова політика центрального банку. Особливості в Україні.
4. Вплив валютного ринку на фінансову безпеку держави.

Питання для обговорення:

1. Які елементи включає світова валютна система?
2. Які функції виконує валютний ринок?
3. Основні суб'єкти валютного ринку, їх функції. Які суб'єкти ринку відносять до активних учасників і які до пасивних?
4. Які методи котирування існують у світовій практиці?
5. На які типи поділяють валюту за ступенем конвертованості?
6. Яка різниця між частково конвертованою валютою і кліринговою?
7. Які операції, що пов'язані з рухом іноземної валюти, відносять до поточних і які до операцій, що пов'язані з рухом капіталу?
8. Які види валютних курсів використовують на валютному ринку при укладанні угод купівлі-продажу валюти?
9. Чим відрізняється крос-курс від спот-курсу, форвард від ф'ючерса? Поясніть їх переваги та недоліки.
10. Назвати і надати характеристику основним інструментам фінансового ринку. Назвіть найбільш популярні із них, що діють на вітчизняному валютному ринку.
11. Що таке валютний арбітраж, які є його види?
12. Що таке валютне регулювання, його поширені методи. Які органи в Україні здійснюють регулювання на валютному ринку? Які методи валютного регулювання використовує Національний банк України у своїй курсовій політиці?
13. Які види режимів валютних курсів використовують Центральні банки в процесі регулювання національної економіки?

Тестові завдання:

1. Валютний ринок виконує функції:
  - а) своєчасне здійснення міжнародних розрахунків;
  - б) проведення валютної інтервенції;
  - в) страхування валютних ризиків;
  - г) встановлення класифікатора іноземних валют.
2. До зниження курсу національної грошової одиниці призводить:
  - а) активний платіжний баланс;
  - б) високий темп інфляції;
  - в) пасивний платіжний баланс;
  - г) низький темп інфляції.
3. Валютні інтервенції на валютному ринку можуть здійснювати:
  - а) комерційні банки;
  - б) валютна біржа;
  - в) Центральний банк;
  - г) клірингові палати.
4. Національна грошова одиниця України гривня належить до:
  - а) клірингової валюти;
  - б) вільно конвертованої валюти;
  - в) частково конвертованої валюти;
  - г) неконвертованої валюти.
5. Ціна, за якою дана валюта продається або купується за умови передачі її на певну дату в майбутньому, — це курс:
  - а) ф'ючерс;
  - б) спот-курс;
  - в) крос-курс;
  - г) форвард.
6. Пряме втручання ЦБ в діяльність валютного ринку з метою впливу на курс національної валюти — це:
  - а) облікова політика;
  - б) валютна інтервенція;
  - в) валютний арбітраж;
  - г) валютні обмеження.
7. Підберіть правильну відповідь (Таблиця 8):

Таблиця 8 – Підібрати правильну відповідь

	Основні категорії валютного ринку		Їх характеристика
1	2	3	4
1	Функції валютного ринку	А	безперервність здійснення операцій впродовж доби, зростання кількості та обсягів спекулятивних і арбітражних операцій, нестабільність курсів валют, посилення інтернаціоналізації
2	Ознаки частково конвертованої валюти	Б	ступінь конвертованості національної валюти, обсяг зовнішньоторговельних та валютно-обмінних операцій, ступінь інтегрованості у світове співтовариство, рівень стійкості й відкритості економіки
3	Основні ознаки національного валютного ринку	В	встановлення ЦБ співвідношення між національною грошовою одиницею та валютою іншої країни, урахування рівня валютних резервів, стану торговельного балансу, співвідношення цін у країні з цінами країн головних торговельних партнерів, найсприятливішим за умови внутрішніх кризових ситуацій у нестабільній економіці, забезпечує невисокі темпи інфляції і стабільні умови
4	Основні ознаки фіксованого режиму валютних курсів	Г	диверсифікація валютних резервів, страхування валютних ризиків, отримання прибутку на різниці валютних курсів
5	Головні особливості сучасних валютних ринків	Д	використання під час короткострокових змін в попиті й пропозиції на валюту з метою впливу на її курс, широке використання в

Кінець таблиці 8

1	2	3	4
			сучасних умовах для пом'якшення коливань курсу, притаманна економічно розвинутим країнам, стимулює експорт, чим створює умови для конкурентоспроможності
5	Головні особливості сучасних валютних ринків	Д	використання під час короткострокових змін в попиті й пропозиції на валюту з метою впливу на її курс, широке використання в сучасних умовах для пом'якшення коливань курсу, притаманна економічно розвинутим країнам, стимулює експорт, чим створює умови для конкуренто-спроможності товарів
6	Основні ознаки валютної інтервенції як методу валютного регулювання	Е	введення урядом або центральним банком обмежень щодо обміну валют для підтримки валютного курсу і вирівнювання платіжного балансу, використання валюти у міжнародних розрахунках з обмеженнями, регламентація операцій із валютою, валютними цінностями, обмін на обмежену кількість інозем валют

8. Поручництво, гарантія, згідно з якою аваліст (особа, яка поручилася) бере на себе відповідальність за оплату векселя перед його власником:

- а) аваль;
- б) індосамент;
- в) інкасо;
- г) цесія.

9. Попередня виплата імпортером відповідної грошової суми в рахунок передбачених платежів за поставлені для нього товари:

- а) авізо;
- б) акредитив;
- в) акцепт;
- г) аванс.

10. Офіційне поштове чи телеграфне повідомлення, сповіщення

- а) цесія;
- б) аваль;
- в) авізо;
- г) індосамент.

11. Згода імпортера (платника) оплатити у встановлений термін переказний вексель (тратту), виставлений на оплату рахунок, задовольнити інші вимоги про оплату:

- а) акцепт;
- б) інкасо;
- в) акредитив;
- г) аваль.

12. Банк, який здійснює платежі, розрахунки, інші операції за дорученням іншого банку і за його рахунок на підставі кореспондентського договору:

- а) банк-кореспондент;
- б) інкасуєчий банк;
- в) банк-ремітент;
- г) банк-гарант.

13. Поручництво банку-гаранта за виконання зобов'язань свого клієнта:

- а) банківська гарантія;
- б) тратта;
- в) кліринг;
- г) доручення.

14. Платежі, які здійснюються на основі платіжних вимог у безумовному порядку, що не вимагають згоди платника на їх оплату:

- а) термінові;
- б) клірингові;
- в) безакцептні;
- г) акцептовані.

15. Експортер, якому призначений грошовий платіж, отримувач іно валюти за експорт товару:

- а) цесіант;

- б) бенефіціар;
- в) трасант;
- г) трасат.

16. Грошові знаки іноземних держав, кредитні та платіжні документи, які використовуються в міжнародних розрахунках:

- а) валюта іноземна;
- б) валюта платежу;
- в) тверда валюта;
- г) конвертована валюта.

17. Валюта, в якій оплачується товар при зовнішньоторговельній операції:

- а) валюта іноземна;
- б) валюта платежу;
- в) тверда валюта;
- г) конвертована валюта.

18. Валюта, в якій встановлюється ціна товару в зовнішньоторговельному контракті:

- а) іноземна валюта;
- б) конвертована валюта;
- в) валюта угоди;
- г) тверда валюта.

19. Небезпека валютних втрат внаслідок зміни курсу «валюти угоди» до «валюти платежу» в період між підписанням контракту і здійсненням за ним платежу:

- а) хедж;
- б) овердрафт;
- в) кліринг;
- г) валютний ризик.

20. Цінний папір у вигляді письмового зобов'язання у відповідній формі:

- а) коносамент;
- б) вексель;
- в) сертифікат;
- г) гарантія.

21. Вартість у цінах, вказаних в рахунку-фактурі іноземного постачальника, плюс витрати з доставки товару до кордону та інші накладні витрати:

- а) імпортна вартість товару;

- б) контрактна вартість;
- в) експортна вартість;
- г) заставна вартість.

22. Документ, який видається перевізником вантажу його відправнику, засвідчує прийняття вантажу до перевезення і містить зобов'язання доставити вантаж у пункт призначення і передати його отримувачу:

- а) платіжне доручення;
- б) коносамент;
- в) індосамент;
- г) рахунок-фактура.

23. Форма міжнародних безготівкових розрахунків, яка означає зобов'язання банку однієї країни отримати за дорученням експортера від імпортера суму платежу за договором проти передачі останньому документів (фінансових, комерційних) і перерахувати її експортеру:

- а) міжнародне інкасо;
- б) чисте інкасо;
- в) чистий акредитив;
- г) документарний акредитив.

24. Форма міжнародного грошового обігу, за якої зберігання і рух інвалютних коштів здійснюється без участі готівкової інвалюти, шляхом зарахування її на банківський рахунок і переказу з рахунка платника на рахунок отримувача:

- а) кліринг;
- б) акцепт;
- в) міжнародні безготівкові розрахунки;
- г) фіксинг.

25. Форма міжнародних торговельних безготівкових розрахунків, яка полягає в дорученні банку однієї країни банку іншої країни здійснити оплату документів за відвантажений товар за рахунок спеціально заброньованих грошових коштів:

- а) відкритий рахунок;
- б) 100%-ний аванс;
- в) інкасо;
- г) міжнародний акредитив.

26. Одна з найпоширеніших безготівкових форм міжнародних розрахунків комерційних банків за дорученням своїх клієнтів за допомогою платіжних доручень, адресованих банком однієї країни

банку іншої країни:

- а) міжнародний банківський переказ;
- б) платіжне доручення;
- в) банківський акцепт;
- г) банківський аваль.

27. Рахунок, що відкриває банк однієї країни для банку-кореспондента іншої країни, на якому відображають взаємні платежі:

- а) міжнародний рахунок ностро;
- б) міжнародний рахунок лоро;
- в) кліринг;
- г) спецкартрахунок.

28. Рахунок банку однієї країни у банку-кореспонденті іншої країни, на якому відображено взаємні платежі:

- а) міжнародний рахунок ностро;
- б) міжнародний рахунок лоро;
- в) кліринг;
- г) спецкартрахунок.

29. Особлива форма надання короткотермінового кредиту клієнта банку, якщо величина платежу перевищує залишок коштів на рахунку клієнта:

- а) кліринг;
- б) факторинг;
- в) овердрафт;
- г) форфейтинг.

30. Оформлені письмово платіжні вимоги або доручення клієнтів на перерахування грошових коштів у безготівковому вигляді для оплати товарів:

- а) розрахункові документи;
- б) платіжні документи;
- в) банківські документи;
- г) усі відповіді правильні.

31. Зворотна вимога про відшкодування, повернення сплаченої суми:

- а) реверс;
- б) овердрафт;
- в) реверс і овердрафт;
- г) регрес.

32. У міжнародних розрахунках банк, який пересилає

інвалютний платіж експортеру:

- а) емітент;
- б) ремітент;
- в) кореспондент;
- г) індосант.

33. Універсальна система фінансового обслуговування клієнтів, за якого фактор-компанія бере на себе їх кредитування до повернення їм боргу, а також бухгалтерське, збутове, страхове, рекламне обслуговування клієнтів:

- а) франчайзинг;
- б) індосамент;
- в) форфейтинг;
- г) факторинг.

34. Форма кредитування банком експортера шляхом викупу в нього грошового зобов'язання імпортера про оплату товару, дострокової оплати вартості товару експортера за відповідне винагородження:

- а) форфейтинг;
- б) факторинг;
- в) лізинг;
- г) франчайзинг.

35. Страхування, зниження ризику від втрат, зумовлених несприятливими для експортерів та імпортерів змінами ринкових цін на товари порівняно з контрактними цінами:

- а) цесія;
- б) аваль;
- в) хеджування;
- г) коносамент.

36. Ціни, за якими здійснюється експорт національних або імпорт закордонних товарів. Формування цих цін принципово відрізняється від визначення національних цін. Найефективніший спосіб їх визначення – метод конкурентних матеріалів, заснований на зіставленні цін фірм, що виробляють і реалізують на світовому ринку аналогічні або подібні за техніко-економічними параметрами товари:

- а) зовнішньоторговельні ціни;
- б) демпінгові ціни;
- в) вільні ціни;
- г) усі відповіді правильні.

37. Грошовий документ встановленої форми, який є безумовним розпорядженням, наказом чекодавця банку про виплату тримачу даного документа вказаної суми грошей:

- а) платіжне доручення;
- б) чек;
- в) тратта;
- г) жодної правильної відповіді.

38. Співвідношення між двома валютами (жодна з яких не є доларом США), що визначається на підставі цих валют до третьої, переважно до долара США:

- а) курс купівлі;
- б) курс продажу;
- в) крос-курс;
- г) валютне котирування.

39. Різновид строкових операцій, що полягає в купівлі-продажу валюти між двома суб'єктами з наступною передачею валюти в обумовлений строк і за курсом, визначеним у момент укладання контракту:

- а) операції спот;
- б) форвардні операції;
- в) ф'ючерсні операції;
- г) опціонні операції.

40. Різновид строкових операцій, в яких два контрагенти зобов'язуються купити або продати певну суму валюти в певний час за курсом, установленим у момент укладання угоди:

- а) операції спот;
- б) форвардні операції;
- в) ф'ючерсні операції;
- г) опціонні операції.

41. Різновид строкових операцій, за яких між учасниками укладається особлива угода, що надає одному з них право (але не обов'язок) купити чи продати другому певну суму валюти в установлений строк (чи протягом певного строку) і за узгодженим сторонами курсом:

- а) операції спот;
- б) форвардні операції;
- в) ф'ючерсні операції;
- г) опціонні операції.

42. Операції щодо купівлі-продажу валюти на умовах її поставки банками-контрагентами не пізніше ніж на другий банківський день з дня укладання угоди за курсом, що зафіксований на момент її укладання:

- а) операції спот;
- б) форвардні операції;
- в) ф'ючерсні операції;
- г) опціонні операції.

43. Комбінація двох конверсійних операцій з валютами на умовах спот і форвард, які здійснюються одночасно і розраховані на одну і ту ж валюту:

- а) валютна позиція;
- б) валютна спекуляція;
- в) валютний арбітраж;
- г) валютний своп.

44. Операції банків з використанням різниці в курсах валют на ринках різних країн та/або зміни курсів протягом певного періоду:

- а) валютна позиція;
- б) валютна спекуляція;
- в) валютний арбітраж;
- г) валютний своп.

45. Купівля-продаж валюти з метою одержання додаткового доходу за сприятливої зміни обмінного курсу:

- а) валютна позиція;
- б) валютна спекуляція;
- в) валютний арбітраж;
- г) валютний своп.

46. Операції банків з використанням різниці в курсах валют на ринках різних країн та/або зміни курсів протягом певного періоду:

- а) валютна позиція;
- б) валютна спекуляція;
- в) валютний арбітраж;
- г) валютний своп.

47. Дата валютування – це:

- а) дата укладання валютної угоди;
- б) дата поставки товару;
- в) фіксація курсу національної одиниці в іноземній валюті;
- г) дата поставки коштів на рахунок контрагента.

48. Дата досягнення сторонами угоди домовленості щодо умов угоди, передбачених законодавством та міжнародною практикою – це:

- а) дата укладання угоди;
- б) дата поставки товару;
- в) фіксація курсу національної одиниці в іноземній валюті;
- г) дата поставки коштів на рахунок контрагента.

49. Взаємозалік зобов'язань між банком та банками-партнерами за кожною валютою, з якою проводяться операції:

- а) опціон валютний;
- б) неттинг;
- в) валютна позиція;
- г) валютне котирування.

50. Різниця між курсами продавця та покупця – це:

- а) маржа;
- б) крос-курс;
- в) фіксинг;
- г) курс спот.

51. Втручання центрального банку в операції на валютному ринку для того, щоб впливати на курс національної валюти:

- а) диверсифікація валютних резервів;
- б) девізна політика;
- в) валютна інтервенція;
- г) валютні обмеження.

52. Обмеження, що вводяться державою на операції з валютою, золотом та іншими валютними цінностями:

- а) диверсифікація валютних резервів;
- б) девізна політика;
- в) валютна інтервенція;
- г) валютні обмеження.

53. Політика держав, банків, направлена на регулювання структури валютних резервів шляхом включення до їх складу різних валют з метою забезпечення міжнародних розрахунків, проведення валютної інтервенції та захисту валютних втрат:

- а) диверсифікація валютних резервів;
- б) девізна політика;
- в) валютна інтервенція;
- г) валютні обмеження.

Навчальні завдання

Розв'язати задачі:

1. Обмінний пункт надає такі котирування доларів США: USD/UKR — 5,05/5,08. Один клієнт продав 1000 дол, а інший купив 1000 дол. Який прибуток отримав банк на цих двох угодах?

2. Валютний дилер купив 1 млн євро за долари за курсом 1,34. Наприкінці дня він продав євро за курсом 1,36. Яким буде результат цих угод для дилера?

3. Американський імпортер купує 2 млн євро для того, щоб виконати платіж за товар. Скільки йому потрібно доларів, якщо банк котирує USD/євро = 1,179/1,181?

4. Курс долара США до гривні становить 5,07 гривні за долар. Відсоткові ставки на грошовому ринку дорівнюють 55 % за операціями в гривнях і 14 % — за операціями в доларах США. Визначити 90-денний і 180-денний форвардний курси долара США до гривні, якщо тривалість відсоткового року становить за гривнею — 365 днів, а за доларами — 360 днів.

5. Пряме котирування Нью-Йорк на Лондон 15 вересня поточного року становило: а) по курсу покупця: 1 фунт стерлінгів = 1,7585 долара США; б) по курсу продавця: 1 фунт стерлінгів = 1,7595 долара США. Визначте прибуток американського банку (маржу) за 1 реалізований фунт стерлінгів.

6. Доларове котирування для покупця і продавця характеризується такими даними:

а) долар США до швейцарського франка = 1,2565...1,2575;

б) долар США до гривні = 24,9558...25,0355.

Визначте крос-курс української гривні до швейцарського франка для покупця та для продавця.

7. Сума невиконаних контрактів по експорту зі США у Великобританію становить 180 тисяч фунтів стерлінгів, а сума невиконаних контрактів по імпорту з Великобританії — 14 тисяч фунтів стерлінгів. Курс фунта стерлінгів офіційно знизився від 2,56 до 2,12 долара США. Визначте:

а) розмір девальвації фунтів стерлінгів;

б) обчисліть розмір вимушеної ревальвації долара;

в) розрахуйте суму збитків американських експортерів;

г) визначте суму додаткових прибутків американських імпортерів.

8. Сума невиконаних контрактів по експорту з США у Великобританію становить 76 млн фунтів стерлінгів, а сума невиконаних контрактів по імпорту з Великобританії – 27 млн фунтів стерлінгів. Курс фунта стерлінгів офіційно знизився від 2,39 до 2,18 долара США. Визначте:

- а) розмір девальвації фунтів стерлінгів;
- б) обчисліть розмір вимушеної ревальвації долара;
- в) розрахуйте суму збитків американських експортерів;
- г) визначте суму додаткових прибутків американських імпортерів. Зробіть висновки.

9. За умовами угоди клієнт продає 50000 доларів США за фунти стерлінгів із поставкою через 6 місяців. Ставки «Лібор»: по доларах США – 3,8%, по фунтах стерлінгів – 6,0%. Спот-курс – 1 долар=0,62 фунта стерлінгів. Визначте:

- а) премію (дисконт) від угоди;
- б) обчисліть форвардний курс угоди;
- в) розрахуйте вартість угоди.

10. Маємо таке доларове котирування для покупця і продавця: а) долар США до канадського долара = 1,2675...1,2985; б) долар США до гривні = 23,4565...24,4575. Визначте спред крос-курсу української гривні до канадського долара: а) для покупця; б) для продавця. Зробіть висновки.

11. Знайдіть крос-курс канадського долара до японської єни (CAD/JPY) bid та offer, використовуючи котирування канадського долара і японської єни до долара США – USD/CAD = 1,4272 ... 1,8314 та USD/JPY = 115,83 ... 123,92.

12. Розрахуйте крос-курс bid та offer фунта стерлінгів до української гривні (GBP/UAN). Курс GBP/USD = 1,7620 ... 1,8293 та USD/UAN = 23,4250 ... 25,4350.

13. Розрахуйте курс продавця (offer), якщо курс покупця (bid) 1 долар США = 24,1530 грн., а маржа (прибуток) обмінної операції дорівнює 1,75%.

14. Розрахуйте крос-курс bid та offer GBP/JPY, якщо курс GBP/USD = 1,8704/50 та USD/JPY = 117,49/63.

15. При постачанні товару на 60000 доларів США на умовах розстрочки платежу за відсотковою ставкою 5% річних у контракті

зафіксовано, що 30000 доларів будуть погашені через 90 днів, а решта 30000 доларів – через 180 днів з дати відвантаження. Контракт вступив у дію 01 січня 2026 року.

Обчисліть нарахування і погашення відсотків за кредит всіма відомими Вам методами. Порівняйте результати і дайте обґрунтовані рекомендації щодо умов контракту. Складіть графіки погашення кредиту та нарахованих відсотків за всіма методами.

16. «Альфа» та фірма «Бета» готують договір про поставку товару з 01 січня наступного року на суму 6 млн. дол. США із розстрочкою оплати 1 рік за умови щоквартального погашення боргу і нарахованих відсотків (ставка відсотків за кредит – 6,7% річних).

Обчисліть нарахування і погашення відсотків за кредит всіма відомими Вам методами. Порівняйте результати і дайте обґрунтовані рекомендації щодо умов контракту. Складіть графіки погашення кредиту та нарахованих відсотків за всіма методами.

17. Дилер за день уклав декілька угод з різними банками:

- 1) з банком А – купив 5,712 млн USD проти GBP за курсом 0,6185;
- 2) з банком В – продав 3,182 млн EUR проти USD за курсом 0,8928;
- 3) з банком А – продав 2,345 млн USD проти CHF за курсом 1,2847;
- 4) з банком С – продав 1,550 млн CHF проти GBP за курсом 0,4572;
- 5) з банком А – продав 3,425 млн EUR проти CHF за курсом 1,6347;
- 6) з банком В – купив 1,745 млн EUR проти GBP за курсом 0,7317;
- 7) з банком С – купив 1,088 млн EUR проти CHF за курсом 1,6974;
- 8) з банком В – продав 2,135 млн EUR проти USD за курсом 1,1276;
- 9) з банком С – купив 1,704 млн GBP проти EUR за курсом 1,9712;
- 10) з банком С – продав 3,057 млн CHF проти EUR за курсом 0,6418.

Розрахувати неттинг з банком А, В та С та позицію дилера за USD, GBP, CHF та EUR.

Приклади розв'язку задач:

Приклад 1. Визначіть крос-курс англійського фунта стерлінгів до австралійського долара GBP/AUD, використовуючи котирування англійського фунта стерлінгів до долара США GBP/USD = 1,5820 ... 1,5826 та австралійського долара до долара США AUD/USD = 0,7591 ... 0,7596.

Розв'язок:

Для розрахунку курсів bid та offer доцільно скористатись формулами (1,2).

$$\text{bid} = \frac{\text{bid (бази котирування)}}{\text{offer (валюти котирування)}} \quad (1)$$

$$\text{offer} = \frac{\text{offer (бази котирування)}}{\text{bid (валюти котирування)}} \quad (2)$$

Підставивши значення у формули, отримаємо:

$$\text{bid} = 1,5820 : 0,7596 = 2,0827$$

$$\text{offer} = 1,5826 : 0,7591 = 2,0848$$

Відповідь: GBP/AUD = 2,0827 ... 2,0848.

Приклад 2. Дилер працював на ринку американський долар – польський злотий і за день зробив кілька операцій:

- купив 10 млн. доларів проти польських злотих;
- продав 5 млн. доларів;
- продав 7,5 млн. доларів;
- купив 12 млн. доларів;
- купив 1 млн. доларів.

Курс USD/POZ = 1,4750 ... 1,4755.

Визначте валютну позицію дилера по відповідних валютах. Що необхідно зробити дилеру, щоб закрити валютну позицію по відповідних валютах? Яким буде курс, при якому дилер закрий відкриті валютні позиції без прибутку чи збитків?

Розв'язок:

Якщо вартість активів та позабалансових вимог перевищує вартість пасивів і позабалансових зобов'язань, відкривається довга відкрита валютна позиція (вона показується зі знаком плюс).

Якщо вартість пасивів та позабалансових зобов'язань перевищує вартість активів та позабалансових вимог, відкривається коротка відкрита валютна позиція (вона показується зі знаком мінус) (Таблиця 9).

Таблиця 9 – Визначити валютну позицію дилера по відповідних валютах

№ операції	Buy «+» / sell «-» USD	Валютний курс	Buy «+» / sell «-» POZ
1	+10 000 000	1,4750	- 1 4750 000
2	- 5 000 000	1,4755	+ 7 377 500
3	-7 500 000	1,4755	+ 11 066 250
4	+12 000 000	1,4750	- 17 700 000
5	+ 1 000 000	1,4750	- 1 475 000
Валютна позиція	long USD «+» 10 500 000	–	short POZ «-» 15 481 250
Беззбитковий курс	–	1,4744	–

Відповідь: по закінченні робочого дня в дилера утворилася довга позиція за доларами США і коротка позиція за польськими злотими. Дилеру необхідно закрити усі відкриті позиції, тобто здійснити операції таким чином, щоб усі позиції дорівнювали нулю, інакше він ризикує зазнати збитків від зміни курсу USD/POZ. Тобто йому необхідно продати долар США та купити польські злоті.

Курс, при якому він закриється без прибутку чи збитків, – 1,4744, тобто, продавши 10 500 000 USD, дилер одержить необхідну суму в POZ.

Якщо курс зміниться і буде нижчим 1,4744, то в дилера будуть збитки, якщо ж курс зросте і стане вищим 1,4744 то в дилера з'явиться прибуток.

Приклад 3. Банк протягом дня зробив кілька операцій:

- 1) купив у банку Б 5250000 доларів США проти канадського долара за курсом 1,5676;
- 2) продав цьому ж банку 5175000 доларів США за курсом 1,6156 проти швейцарського франка;
- 3) продав 6 500 000 швейцарських франків за канадські долари

за курсом 0,8945. Розрахуйте неттинг з банком Б.

Розв'язок:

Для того, щоб розрахувати неттинг з банком Б, потрібно застосувати методику проведення неттингу, яка передбачає певну послідовність здійснення взаємозаліку між банком та банками-партнерами за кожною валютою, з якою проводяться операції, у відповідності до якої за кожною іноземною валютою підраховується підсумок за всіма балансовими і позабалансовими активами і всіма балансовими та позабалансовими зобов'язаннями банку.

Якщо вартість активів та позабалансових вимог перевищує вартість пасивів і позабалансових зобов'язань, відкривається довга відкрита валютна позиція (вона показується зі знаком плюс).

Якщо вартість пасивів та позабалансових зобов'язань перевищує вартість активів та позабалансових вимог, відкривається коротка відкрита валютна позиція (вона показується зі знаком мінус).

Неттинг – взаємозалік зобов'язань між банком та банками-партнерами за кожною валютою, з якою проводяться операції. Взаємозалік здійснюється на кожен дату валютування, зазначену під час укладення валютообмінних угод між банками. При цьому:

а) суми, що виплачуються одним і тим самим банком в одній і тій же валюті, з однією і тією ж датою валютування, мають підсумовуватися;

б) якщо загальна сума зобов'язань одного банку в одній валюті перевищує загальну суму зобов'язань іншого банку в цій самій валюті, різниця виплачується стороною, яка має більшу суму зобов'язань;

в) якщо загальні суми зустрічних платіжних зобов'язань банків в одній і тій самій валюті на встановлену дату валютування дорівнюють один одному, взаємозалік здійснюється без руху коштів (Таблиця 10).

Таблиця 10 – Розрахувати неттинг з банком Б

№ операції	Долар США (USD)	Канадський долар (CAD)	Швейцарський франк (CHF)
1	+ 5 250 000	– 8 229 900	
2	– 5 175 000		+ 8 360 730
3		+ 5 814 350	– 6 500 000
Неттинг	+ 75 000 USD	– 2 415 650 CAD	+ 1 860 730 CHF

Відповідь: банк А не буде розраховуватися з банком Б повними сумами за операціями, а за результатами неттингу меншими сумами, що значно знизить ризик неотримання коштів і підвищить його платоспроможність.

Таким чином, банк А виплатить банку Б 2 415 650 канадських доларів та отримає від банку Б 75 000 доларів США і 1 860 730 швейцарських франків.

Приклад 4. Дилер за день уклав декілька угод з різними банками:

1) з банком А – купив 1,05 млн USD проти EUR за курсом 0,9663;

2) з банком В – продав 2,5 млн GBP проти USD за курсом 1,5810;

3) з банком А – продав 2,345 млн USD проти CHF за курсом 1,6545;

4) з банком С – продав 3,0 млн CHF проти GBP за курсом 2,3256;

5) з банком А – продав 1,45 млн EUR проти CHF за курсом 1,5835;

6) з банком В – купив 4,5 млн EUR проти GBP за курсом 0,7618;

7) з банком С – купив 250 тис. EUR проти CHF за курсом 1,1826;

8) з банком В – продав 1,85 млн EUR проти USD за курсом 2,0846;

9) з банком С – купив 540 тис GBP проти EUR за курсом 1,9215;

10) з банком С – продав 1,25млн CHF проти EUR за курсом 0,8495.

Розрахувати неттинг з банком А, В та С та позицію дилера за USD, GBP, CHF та EUR.

Розв'язок:

Для того, щоб визначити валютну позицію дилера по відповідних валютах, потрібно врахувати методику, у відповідності до якої за кожною іноземною валютою підраховується підсумок за всіма балансовими і позабалансовими активами і всіма балансовими та позабалансовими зобов'язаннями банку (Таблиця 11).

Дилер не буде розраховуватися з банком А, В та С повними сумами за операціями, а за результатами неттингу меншими сумами, що значно знизить ризик неотримання коштів і підвищить його платоспроможність.

Таблиця 11 – Розрахувати неттинг з банком А, В та С та позицію дилера за USD, GBP, CHF та EUR.

Банки	№ операції	USD	GBP	CHF
Банк А	1	+1050000		
	2	-2345000		+3879802,5
	3			+2296075
	Неттинг	-1295000		+6175877,5
Банк Б	1	+3952500	-2500000	
	2		-3428100	
	3	+3856510		
	Неттинг	+7809010	-5928100	
Банк С	1		+6976800	-3000000
	2			-295650
	3		+540000	
	4			-1250000
	Неттинг		+7516800	-4545650
Валютна позиція дилера		+6514010	+1588700	+1630227,5
		long USD «+» 6514010	long GBP «+» 1588700	long CHF «+» 1630227,5

Відповідь: таким чином, дилер виплатить банку А 1295000 американських доларів, 2464615 євро та отримає 6175877,5 швейцарських франків від банку А; від банку В отримає 7809010 американських доларів та 2650000 євро та виплатить банку В 5928100 фунтів стерлінгів; виплатить банку С 4545650 швейцарських франків та отримає від банку С 7516800 фунтів стерлінгів та 274265 євро.

По закінченні робочого дня за підсумками проведених операцій в дилера утвориться відкрита довга позиція за всіма валютами, зокрема за доларами США у сумі 6514010 американських доларів, за фунтами стерлінгів у сумі 1588700 фунтів, за швейцарськими франками у сумі 1630227,5 франків та у євро в сумі 459650 євро.

Приклад 5. Клієнт купує 300000 доларів США за курсом 8,05 грн. за 1 долар США і укладає форвардний контракт на продаж через 5 місяців цієї суми за курсом 8,15 грн. за 1 долар США. Куплену суму доларів клієнт розміщує на європейському ринку для отримання прибутку за ставкою «Лібор» – 5%. Визначте:

- а) суму гривень, необхідну для купівлі 300000 доларів США;
- б) яку суму отримає клієнт у доларах США за ставкою «Лібор»;
- в) яку суму отримає банк через 5 місяців (у гривнях);
- г) річну суму і норму прибутку.

Зробіть висновки.

Розв'язок:

1) Сума, необхідна для купівлі 300 000 доларів США, становить: $300\,000 \times 8,05 = 2\,415\,000$ грн.

2) Обчислимо суму, яку клієнт отримає через п'ять місяців за ставкою «Лібор»:

$$(300\,000 \times 5 \times 5) : 100 \times 12 + 300\,000 = 306\,250 \text{ дол.}$$

3) Банк, продавши через 5 місяців 306 250 доларів США за форвардним курсом – 8,15 за 1 долар, отримає:

$$306\,250 \times 8,15 = 2\,495\,937,5 \text{ грн.}$$

4) Річний прибуток від операції становить:

$$2\,495\,937,5 - 2\,415\,000 = 80\,937,5 \text{ грн.}$$

Річна норма прибутку складе:

$$(80\,937,5 : 2\,415\,000) \times 100 = 250\,000 \text{ дол. США}$$

Приклад 6. Англійська компанія «Холідей», яка випускає кондитерські вироби, хоче придбати у американської фірми «Резолт» 25 т полуничного джему. Сторони готують договір про поставку товару з 01.01.20.. р. на суму 1 млн. дол. США із розстрочкою оплати 1 рік за умови щоквартального погашення боргу і нарахованих відсотків (ставка відсотків за фірмовий кредит – 5,4% річних).

Обчисліть нарахування і погашення відсотків за фірмовий кредит з використанням прогресивного, регресивного та змішаного (пропорційного) способів нарахування відсотків. Складіть графіки погашення кредиту та нарахованих відсотків за всіма способами. Порівняйте результати і дайте обґрунтовані рекомендації щодо умов контракту (Таблиця 12).

Розв'язок:

У торговельних контрактах може бути передбачена поступова оплата продукції трьома способами нарахування і сплати відсотків за комерційним кредитом: прогресивним; регресивним; пропорційним (змішаним).

При використанні прогресивного способу відсотки нараховують із суми наступного векселя з дати його виставлення до дати оплати. При цьому сума відсотків, яка сплачується з першого векселя, найменша, надалі сума сплачених відсотків збільшуватиметься.

За регресивного способу відсотки нараховують із залишкової суми заборгованості від дати останнього платежу. При цьому з першим платежем сплачується найбільша сума відсотків, потім вони поступово зменшуються.

Пропорційний (змішаний) спосіб полягає в обчисленні загальної суми відсотків за кредит і діленні її на кількість платежів (траншів). За такого способу відсотки сплачують рівними внесками.

Покупець здебільшого виграє при нарахуванні відсотків прогресивним способом і сплаті їх рідшими внесками. Продавець, навпаки, об'єктивно зацікавлений у використанні регресивного способу і виплаті частішими внесками.

Оскільки кредит повинен бути сплачений протягом одного року на умовах щоквартального погашення боргу і нарахованих відсотків, то таких платежів буде чотири. Для того, щоб обчислити нарахування і погашення відсотків за фірмовий кредит, спочатку визначаємо суму траншів за кредитом: $1\ 000\ 000 : 4 = 250\ 000$ дол. США.

Для того, щоб визначити суму відсотків за користування кредитом, скористаємося формулою суми відсотків за користування кредитом (3).

$$\Pi = (\Sigma K \times p \times T) : P \times 100, \quad (3)$$

де Π – суми відсотків за користування кредитом;

ΣK – сума заборгованості;

p – річна процентна ставка;

T – кількість днів користування кредитом;

P – загальна кількість днів у році.

1) обчислимо нарахування і сплату відсотків за допомогою прогресивного способу.

Сплата відсотків за кожний період (квартал) становитиме:

$$B_1 = (250000 \times 90 \times 5,4) : 360 \times 100 = 3\,375 \text{ дол. США}$$

$$B_2 = (250000 \times 180 \times 5,4) : 360 \times 100 = 6\,750 \text{ дол. США}$$

$$B_3 = (250000 \times 270 \times 5,4) : 360 \times 100 = 10\,125 \text{ дол. США}$$

$$B_4 = (250000 \times 360 \times 5,4) : 360 \times 100 = 13\,500 \text{ дол. США}$$

2) обчислимо нарахування і сплату відсотків за допомогою регресивного способу:

$$B_1 = (1000000 \times 90 \times 5,4) : 360 \times 100 = 13\,500 \text{ дол. США}$$

$$B_2 = (750000 \times 90 \times 5,4) : 360 \times 100 = 10\,125 \text{ дол. США}$$

$$B_3 = (500000 \times 90 \times 5,4) : 360 \times 100 = 6\,750 \text{ дол. США}$$

$$B_4 = (250000 \times 90 \times 5,4) : 360 \times 100 = 3\,375 \text{ дол. США}$$

3) обчислимо нарахування і сплату відсотків за допомогою пропорційного (змішаного) способу:

$$B = 13\,500 + 10\,125 + 6\,750 + 3\,375 = 33\,750 \text{ дол. США}$$

$$B_{\text{ср.}} = 33750 : 4 = 8\,437,5 \text{ дол. США}$$

Таблиця 12 – **Графік платежів за контрактом**

Номер траншу	Дата платежу	Сума основного боргу, до сплати	Сума нарахованих відсотків, що підлягає сплаті	Разом підлягає сплаті
1	2	3	4	5
Прогресивний спосіб: для покупця більш вигідний				
1	01.04.2016	250 000	3 375	253 375
2	01.07.2016	250 000	6 750	256 750
3	01.10.2016	250 000	10 125	260 125
4	01.01.2017	250 000	13 500	263 500
Регресивний спосіб: для продавця більш вигідний				
1	01.04.2026	1 000 000	13 500	263 500
2	01.07.2026	750 000	10 125	260 125
3	01.10.2026	500 000	6 750	256 750
4	01.01.2027	250 000	3 375	253 375
Пропорційний (змішаний) спосіб				
1	01.04.2026	250 000	8 437,5	258 437,5
2	01.07.2026	250 000	8 437,5	258 437,5
3	01.10.2026	250 000	8 437,5	258 437,5
4	01.01.2027	250 000	8 437,5	258 437,5

Тема 10.
ФОНДОВА БІРЖА І БІРЖОВІ ОПЕРАЦІЇ. СУЧАСНИЙ
СТАН ТА ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ БІРЖОВОМУ СЕГМЕНТУ
ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

План практичного заняття:

1. Сутність та призначення фондової біржі.
2. Сутність біржових індексів і методи їх визначення.
3. Ринкова капіталізація емітента.
4. Лістинг та делістинг цінних паперів на ФБ.
5. Біржові операції та угоди.
6. Сучасний стан та загрози безпеці біржовому сегменту фондового ринку України.

Питання для обговорення:

1. Роль та функції фондової біржі на фінансовому ринку.
2. Які принципи функціонування фондової біржі?
3. Хто є учасниками та засновниками фондової біржі?
4. Які особливості організації діяльності фондової біржі?
5. Що таке біржовий список, біржовий реєстр та котирувальний список?
6. Лістинг та його рівні.
7. Які процедури супроводжують укладання біржової угоди?
8. Операції на фондовій біржі: послуги з брокерської діяльності, послуги з дилерської діяльності.
9. У чому полягають відмінності між публічним і приватним розміщенням цінних паперів?

Тестові завдання:

1. Оберіть правильне твердження:
  - а) прибуток фондової біржі спрямовується на її розвиток та не підлягає розподілу;
  - б) становлення фондових бірж розпочалося в Стародавньому Китаї;
  - в) фондова біржа не може отримувати прибуток;

г) фондова біржа може здійснювати операцій з цінними паперами від свого імені та за дорученням клієнтів.

2. Документ фондової біржі, який містить інформацію щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, які в конкретний момент часу на відповідну дату допущені до торгівлі на фондовій біржі за категорією лістингових цінних паперів або за категорією позалістингових цінних паперів та інших фінансових інструментів називається:

- а) біржовий контракт;
- б) біржовий список;
- в) біржовий реєстр;
- г) біржова заявка.

3. Для внесення та перебування акцій у котирувальному списку I рівня лістингу має бути викона така вимога:

- а) емітент існує не менше трьох років;
- б) загальна кількість акціонерів емітента становить не менше 500 осіб;
- в) річний дохід від реалізації товарів, робіт, послуг за останній фінансовий рік становить не менше 100 000 000 грн;
- г) всі відповіді правильні.

4. Для внесення та перебування облігацій підприємств у котирувальному списку I рівня лістингу має бути викона така вимога:

- а) відсутність збитків в емітента або особи, яка надає забезпечення повного виконання зобов'язань за випуском, за підсумками трьох останніх фінансових років;
- б) вартість активів емітента або особи, яка надає забезпечення виконання зобов'язань за випуском, складає не менше 100 000 000 грн;
- в) емітент існує не менше трьох років;
- г) номінальна вартість серії випуску облігацій складає суму, не більшу 10 000 000 грн.

5. Біржовий курс цінного папера визначається у день проведення біржових торгів за цим цінним папером шляхом розрахунку середнього ... зваженого цін біржових контрактів, укладених у такий торговельний день

- а) арифметичного;
- б) геометричного;
- в) квадратичного;
- г) правильна відповідь відсутня.

6. Підберіть правильну відповідь (Таблиця 13):

Таблиця 13 – Підібрати правильну відповідь

	Основні поняття теми		Їх характеристика
1	2	3	4
1	Основні функції фондової біржі	А	інтенсивність обігу цінних паперів АТ, наявність відмінностей у фінансово-економічній і виробничій діяльності АТ, висока плата за послугу, наявність відпрацьованих загальноприйнятих вимог до емітентів і їх цінних паперів
2	Мета регулювання біржового ринку	Б	характеристика стану та динаміки розвитку економіки держави в цілому та окремих її сегментів, сприяння визначенню об'єктивної оцінки цінової ситуації на фондовому ринку, можливість використання як базового активу при укладанні строкових угод
3	Вимоги до офіційного котирування цінних паперів емітентів	В	переміщення капіталу із однієї галузі в інші, акумуляція вільних грошових коштів населення і втілення їх в інвестиції, регулювання обігу цінних паперів шляхом котирування, зміни їх курсу, ринкової вартості, вихід національного капіталу на світовий ринок шляхом поширення серед іноземних інвесторів акцій та ін. цінних паперів підприємств
4	Причини доцільності лістингу	Г	забезпечення рівності клієнтів незалежно від обсягу їх замовлень, блокування суми грошових коштів або цінних паперів до закінчення процесу оплати проти поставки, перевірка стану рахунків

Кінець таблиці 13

1	2	3	4
			клієнтів в ЦП і в грошових коштах, дотримання на ринку цінних паперів принципів прозорості та безпеки
5	Вимоги, що висувають до діяльності брокера на біржі	Д	захист учасників від недобросовісної конкуренції, створення умов для діяльності учасників ринку, забезпечення вільного і відкритого процесу ціноутворення, сприяння втіленню інноваційних процесів
6	Функції, що визначають на ринку роль фондових індексів	Е	мінімальна кількість акціонерів, мінімальний статутний фонд, середня норма прибутковості за останні три роки, мінімальна сума емісії, що висунута на допуск, максимальна та мінімальна вартість цінних паперів

7. Спекулятивна функція фондових індексів полягає у:

а) можливості охарактеризувати стан та динаміку розвитку як національної економіки в цілому, так і окремих її складників;

б) використанні біржових індексів, як базового активу, при укладанні ф'ючерсних контрактів і купівлі опціонів;

в) передбачає наявність об'єктивної оцінки цінової ситуації на фондовому ринку;

г) правильна відповідь відсутня.

8. До складу індексу ПФТС не входять:

а) Алчевський металургійний комбінат;

б) Укртелеком;

в) Полтавський ГЗК;

г) Укрексімбанк.

9. До обмежень у використанні індексів відносять:

а) індекси демонструють лише кількісні зміни;

б) індексами можна маніпулювати;

в) потребують періодичного коригування компонентів;

г) всі відповіді правильні.

10. Поділ нереалізованих акцій АТ на їх більшу кількість — це фондова операція:

а) спліт;

б) консолідація;

в) індосамент;

г) успадкування.

11. Організація випуску і розміщення цінних паперів — це функція:

а) емісійна;

б) представницька;

в) консалтингова;

г) депозитарна.

12. Посередник між продавцями і покупцями при укладанні угод з цінними паперами, який діє від імені і за рахунок клієнта, — це:

а) дилер;

б) андеррайтер;

в) брокер;

г) усі відповіді правильні.

13. Зміну цін на фінансовому ринку досліджує:

а) підхід, заснований на фундаментальному аналізі;

б) підхід, заснований на технічному аналізі;

в) обидві відповіді правильні.

Навчальні завдання

Розв'язати задачі:

1. Прибуток за облігаціями товариства з обмеженою відповідальністю “Промислове паливно-енергетична компанія” номіналом 10 грн виплачується два рази на рік, виходячи з 45% річних. Визначити суму прибутку при кожній виплаті. Як зміниться прибуток якщо виплати будуть чотири рази на рік з розрахунку 50% річних.

2. Державні короткострокові облігації номіналом 1 тис. грн і терміном обертання 91 день продаються за курсом 87,5. Визначити суму прибутку від покупки 10 облігацій та прибутковість фінансової операції для розрахункової кількості днів у році, рівної 365.

3. 5 облігацій ВАТ “Київцемент” номіналом 10 тис. грн. і терміном 10 років куплені за курсом 94. Відсотки за облігаціями виплачуються в кінці терміну за складною ставкою 25% річних. Визначити загальний прибуток від фінансової операції та її прибутковість.

4. Дивіденд на акцію ВАТ “Страхова компанія “Династія”” компанії за рік склав 4,5 грн. Банківська ставка за вкладами дорівнює 10% річних. Винагорода за ризик покупцю за прогнозованими даними може бути 5%, 10% або 15%. Визначити теоретичну ціну акції.

5. Акції ВАТ “Вінницясервіспостач” були куплені за ціною 2,5 грн за півроку до виплати дивіденду. Дивіденд за акціями за рік був проголошений у розмірі 10% річних.

Після оголошення про виплату дивідендів курс акцій склав 2,8 грн. Визначити поточну прибутковість акцій у вигляді ефективної ставки рівнем дивіденду акцій.

6. Визначити як зміниться курс облігації дочірнього підприємства “Вільногірський державний гірничо-металургійний комбінат”, якщо ціна на облігації збільшиться на 10%. Поточний курс короткострокових облігацій корпорації номіналом 100 грн. дорівнює 77,5.

7. Акціонерне товариство “Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча” випустило 1 тисячу привілейованих акцій номіналом 20 грн.

Мінімальний річний прибуток при емісії акцій було оголошено рівним 25% від їх номіналу. Чистий прибуток товариства складає 7000 грн. Визначити розмір прибутку на звичайні акції

8. Державна акціонерна компанія “Укрмедпром” на акції номіналом 1 грн, курсова вартість яких на початку року становила 3 грн, виплачувала дивіденди щокварталу за ставками 13, 18, 20 і 26% річних відповідно.

Курс долара в кінці кожного наступного кварталу складав 1,7, 2,1, 2,3 і 2,5 грн/\$ відповідно. Визначити реальну прибутковість за рівнем дивіденду акцій, куплених на початку року.

9. Прибуток за облігаціями товариства з обмеженої відповідальністю “Інтерстиль” номіналом 10 грн виплачується чотири рази на рік з розрахунку 80% річних. Як зміниться прибуток якщо виплати будуть два рази на рік, виходячи з 50% річних.

Приклади розв'язку задач:

Приклад 1. Акціонерний комерційний банк “Імплексбанк” на акції номіналом 1 тис. грн., курсова вартість яких на початку року становила 2 тис. грн, виплачувала дивіденди щокварталу за ставками 13, 16, 20 і 26% річних відповідно. Курс долара на початку року складав 4,6 грн./\$, а в кінці кожного наступного кварталу - 5,8, 5,1, 5,3 і 5,5 грн./\$ відповідно. Визначити прибутковість за рівнем дивіденду акцій, куплених на початку року.

Розв'язок:

Розмір дивіденду за акціями товариства щоквартально складає:

I кв.: $0,25 * 0,13 * 1000 = 325$ грн;

II кв.: $0,25 * 0,16 * 1000 = 400$ грн;

III кв.: $0,25 * 0,2 * 1000 = 500$ грн;

IV кв.: $0,25 * 0,26 * 1000 = 650$ грн.

Тоді розмір дивідендів за рік:

$325 + 400 + 500 + 650 = 1875$ грн.

Так як прибутковість за рівнем дивіденду визначається відношенням розміру дивіденду до курсової вартості акції, тоді

$I_e = 1875/2000 = 0,9375$ або 93,75%.

Приклад 2. Облігації АТ “Вінницянафтопродукт” номіналом 25 грн. продається за ціною 24,5 грн. Визначити курс облігацій. Як зміниться ціна облігації, якщо курс облігації зменшиться на 5%.

Розв'язок:

Курс облігації (K_o) визначається відношенням ринкової ціни облігації до номіналу (N):

$$\frac{24,5}{25} \times 100 = 98$$

Ціна облігації при заданому їх курсі дорівнює:

$$P = K_o * N/100, \quad (4)$$

де P – ціна покупки облігації;

K_o – курс облігації;

N – номінал облігації.

Якщо курс облігації зменшиться на 5%, то ціна облігації буде дорівнювати:

$$P = (98 - 98 * 0,05) * 25/100 = 23,3 \text{ грн.}$$

Приклад 3. Курс короткострокових облігацій ВАТ “Вінницький пивзавод” номіналом 100 грн. дорівнює 77,5. Визначити ціну облігацій. Як зміниться курс облігації, якщо ціна на облігації збільшиться на 10%.

Розв'язок:

Ціна облігації при заданому курсі буде дорівнювати:

$$P = 77,5 * 100/100 = 77,5 \text{ грн}$$

Курс облігації визначається за наступною формулою:

$$K_0 = P/N, \quad (5)$$

де K_0 – курс облігації;

N – номінал облігації;

P – ціна покупки облігації.

Якщо ціна на облігації збільшиться на 10%, то курс облігації дорівнюватиме:

$$K_0 = 77,5 * 1,1 * 100/100 = 85,2,$$

тобто курс облігації збільшиться на 7,7 (85,2 – 77,5).

Приклад 4. Прибуток за облігаціями товариства з обмеженою відповідальністю “Будмеханізація” номіналом 10000 грн. виплачується два рази на рік, виходячи з 45% річних. Визначити суму прибутку при кожній виплаті. Як зміниться прибуток якщо виплати будуть чотири рази на рік з розрахунку 50% річних.

Розв'язок:

Сума прибутку виходячи з 45% річних:

$$I_1 = 0,5 * 0,45 * 10000 = 2250 \text{ грн.}$$

Якщо виплати будуть чотири рази на рік з розрахунку 50% річних, то сума прибутку буде дорівнювати:

$$I_2 = 0,25 * 0,5 * 10000 = 1250 \text{ грн.}$$

Приклад 5. Державні короткострокові облігації номіналом 1 тис. грн. і терміном обертання 91 день продаються за курсом 87,5. Визначити суму прибутку від покупки 10 облігацій та прибутковість фінансової операції для розрахункової кількості днів у році, рівної 365.

Розв'язок:

Якщо відсотки за облігаціями не виплачуються, джерелом прибутку від їхнього придбання буде різниця між ціною викупу

(номіналом) і ціною покупки. Різницю цих цін називають дисконтом, а самі облігації - дисконтними. До таких облігацій належать державні короткострокові зобов'язання (ДКЗ). Прибуток від покупки таких облігацій буде дорівнювати:

$$W = N - P = N - P_k * N/100 = N (1 - P_k/100), \quad (6)$$

де W – загальний прибуток від облігації;

N – номінал облігації;

P – ціна покупки облігації;

P_k – купонні виплати.

Тоді прибуток від покупки однієї облігації:

$$W_1 = 1000 * (1 - 87,5/100) = 125 \text{ грн.}$$

Прибуток від купівлі 10 облігації складе

$$W_{\Sigma} = 10 * 125 = 1250 \text{ грн.}$$

Прибутковість покупки за ефективною ставкою простих відсотків розраховується наступним чином:

$$I_e = \frac{100 - 87,5}{87,5} \times \frac{365}{91} = 0,573$$

Приклад 6.5 облігацій АТ “Чернігівсортнасінявоч” номіналом 10 тис. грн. і терміном 10 років куплені за курсом 94.

Відсотки за облігаціями виплачуються в кінці терміну за складною ставкою 25% річних. Визначити загальний прибуток від фінансової операції та її прибутковість.

Розв'язок:

Прибуток від покупки довгострокових облігацій з виплатою відсотків буде складатися з суми отриманих відсотків і різниці між ціною їхнього погашення (номіналом) і ціною покупки. Якщо відсотки по облігації сплачуються в кінці терміну, то при їхньому нарахуванні за ставкою складних відсотків g сума процентних грошей при погашенні облігації через n років складе:

$$I = N (1 + g)^n - N, \quad (7)$$

де I – сума процентних грошей при погашенні облігації;

N – номінал облігації;

g – ставка складних відсотків;

n – кількість років до погашення облігації.

Якщо облігація була куплена за ціною P , загальний прибуток від неї буде дорівнювати:

$$W = I + N - P = N * (1+g)^n - P = N * [(1 + g)^n - Pk/100], \quad (8)$$

де W – загальний прибуток від облігації;

Прибутковість покупки облігації у вигляді ефективної ставки складних відсотків буде дорівнювати:

$$I_e = \sqrt[n]{1 + \frac{W}{P}} - 1 = \frac{1 + g}{\sqrt[n]{100}} - 1, \quad (9)$$

де I_e – ефективна ставки складних відсотків.

Прибуток від однієї облігації

$$W_1 = 10000 * [(1 + 0,25)^{10} - 94/100] = 83732 \text{ грн.}$$

Прибуток від 5 облігацій

$$W_{\Sigma} = 5 * 83\,732 = 418\,660 \text{ грн.}$$

Тоді прибутковість покупки облігацій:

$$I_e = \frac{1 + 0,25}{\sqrt[10]{\frac{P94}{100}}} - 1 = 0,26$$

Приклад 7. Дивіденд на акцію АТБТ “Макіївський універмаг” за рік склав 4,5 тис. грн. Банківська ставка за вкладами дорівнює 10% річних. Винагорода за ризик покупку за прогнозованими даними може бути 5%, 10% або 15%. Визначити теоретичну ціну акції.

Розв'язок:

Теоретична ціна акції для покупця буде дорівнювати:

$$P = D / r, \quad (10)$$

де D – розмір дивіденду;

r – норма прибутку, яка в даному випадку буде дорівнювати сумі банківської ставки за вкладами та відсотку ризику.

$$P_1 = 4500/15 = 300 \text{ грн.}$$

$$P_2 = 4500/20 = 225 \text{ грн.}$$

$$P_3 = 4500/25 = 180 \text{ грн.}$$

Приклад 8. Акції корпорації номіналом 1 тис. грн. були куплені за ціною 2,5 тис. грн. за півроку до виплати дивіденду. Дивіденд за акціями за рік був проголошений у розмірі 10% річних. Після оголошення про виплату дивідендів курс акцій склав 2,8 тис.грн. Визначити поточну прибутковість акцій у вигляді ефективної ставки відсотків.

Розв'язок:

Розмір річного дивіденду за акцією дорівнює:

$$D = 0,1 * 1000 = 100 \text{ грн}$$

Поточна прибутковість акції за термін з моменту її покупки визначається сумою річного дивіденду і можливим прибутком від продажу акції:

$$P = \frac{100 + 2800 - 2500}{2500 * 0,5} = 0,32$$

тобто поточна прибутковість складає 32%.

Теми рефератів:

1. Сучасний стан розвитку фондових бірж в Україні.
2. Основні фондові біржі світу.
3. Сучасний стан та загрози безпеці біржовому сегменту фондового ринку України.
4. Роль та функції фондової біржі на фінансовому ринку.
5. Принципи функціонування фондової біржі.
6. Учасники та засновники фондової біржі.
7. Особливості організації діяльності фондової біржі.
8. Біржовий список, біржовий реєстр та котирувальний список.
9. Лістинг та його рівні.
10. Процедури супроводження укладання біржової угоди.
11. Операції на фондовій біржі: послуги з брокерської діяльності, послуги з дилерської діяльності.
12. Відмінності між публічним і приватним розміщенням цінних паперів.
13. Спекулятивна функція фондових індексів.
14. Дослідження зміни цін на фінансовому ринку.
15. Біржовий курс цінного папера та його визначення.
16. Поточна прибутковість акцій та облігацій.

Тема 11.
ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ГОЛОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ
ФІНАНСОВОГО РИНКУ. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАГРОЗИ
БЕЗПЕЦІ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

План практичного заняття:

1. Поняття пайових цінних паперів
2. Класифікація акцій
3. Емісія, реєстрація та розміщення акцій
4. Характеристика видів і типів облігацій та їх роль в економіці
5. Державні та муніципальні облігації та їх особливості
6. Іпотечні облігації як особливий вид цінних паперів.
7. Сучасний стан та загрози безпеці ринку цінних паперів України.

Питання для обговорення:

1. Дати визначення цінного папера згідно з законом «Про цінні папери та фондовий ринок». Назвати найпоширеніші ознаки класифікації цінних паперів.
2. На які групи поділяють цінні папери за цивільним обігом? Які відмінності між цими групами?
3. Назвати основні функції цінних паперів. Що вони визначають і які із них реалізуються на вітчизняному ринку?
4. Обґрунтувати спільні риси і відмінності між акціями та облігаціями. Назвати найпоширеніші види акцій у світі.
5. Які чинники впливають на визначення курсу акцій при їх первинному і додатковому випусках?
- 6.3 якою метою здійснюють випуск державних і муніципальних облігацій?
7. Що називають грошовими документами? Які ознаки цінних паперів підтверджують статус «цінного»?
8. Яку роль на фінансовому ринку виконують інвестиційні сертифікати? Які фінансові інститути здійснюють їх випуск?
9. Основне призначення облігацій. Їх види. Яку роль в економіці виконують акції та облігації?

10. Які є методичні підходи оцінки й аналізу цінних паперів? Яка різниця між цими підходами?

11. Яку мету переслідують інвестори при формуванні портфеля цінних паперів?

12. Яка різниця між активною і пасивною формами управління портфелем цінних паперів?

13. Назвати найбільш поширені типи портфелів цінних паперів, які формують інвестори на світовому фінансовому ринку.

14. Яку роль виконують цінні папери у розвитку економіки країни?

Тестові завдання:

1. Акції, інвестиційні сертифікати відносять до групи:

- а) похідних цінних паперів;
- б) цінних паперів, що засвідчують участь в емітенті;
- в) тих, що засвідчують наявність боргових взаємовідносин;
- г) усі відповіді правильні.

2. Цінні папери, обіг яких дозволено на території України, можуть випускатися в таких формах:

- а) тільки в документарній формі;
- б) тільки в бездокументарній формі;
- в) у документарній і бездокументарній формах.

3. Відповідно до чинного законодавства України форму випуску цінних паперів визначає:

- а) Національний банк України;
- б) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку;
- в) емітент;
- г) інвестор.

4. Визначити функцію цінних паперів, яка реалізується лише на вторинному ринку:

- а) забезпечувальна;
- б) перерозподільна;
- в) запозичувальна;
- г) розрахункова.

5. Підберіть правильну відповідь (Таблиця 14):

Таблиця 14 – Підібрати правильну відповідь

	Ознаки цінних паперів		Їх характеристика
1	Облігацій підприємств	А	розміщує емітент у документарній або бездокументарній формі, іменні і на пред'явника; передбачається виплата відсотків, виконання зобов'язань послугами; погашення може здійснюватися грошима або майном
2	Ощадних (депозитних) сертифікатів	Б	розміщуються тільки після повної сплати свого статутного капіталу; не допускається розміщення для формування і поповнення статутного капіталу емітента, покриття збитків; можуть бути конвертованими
3	Векселів	В	розміщуються на певний строк під відсотки, можуть бути іменними і на пред'явника, дохід виплачується під час пред'явлення їх для оплати
4	Казначейських зобов'язань	Г	можуть бути прості або переказні, існують виключно у документарній формі, використовують для кредитування торгівлі, при оформленні позичок
5	Облігацій	Д	реєстрацію випуску здійснює НКЦПФР; емітент розміщує іменні, прості та привілейовані
6	Акцій	Е	розміщуються на добровільних засадах серед фізичних осіб, не підлягають регулюванню НКЦПФР; можуть бути іменними і на пред'явника, розміщуватися у документарній і бездокументарній формах

6. Найпоширенішими видами цінних паперів у світі є:

- а) акції, облігації;
- б) векселі, депозитні сертифікати;
- в) інвестиційні сертифікати;
- г) усі відповіді правильні.

7. Частка привілейованих акцій у статутному капіталі АТ не може перевищувати:

- а) 25 %;
- б) 20 %;
- в) 30 %;
- г) 15 %.

8. АТ розміщують акції:

- а) іменні;
- б) привілейовані;
- в) прості;
- г) усі відповіді правильні.

9. Облігації, що розміщуються за ціною, нижчою ніж їх номінальна вартість, називаються:

- а) відсотковими;
- б) цільовими;
- в) дисконтними;
- г) правильна відповідь б, в.

10. Залежно від суб'єкта, який випускає облігації, їх поділяють на три види. Допишіть вид, якого не вистачає:

- 1) місцеві (муніципальні);
- 2) підприємств (інституційні);
- 3) державні.

11. Виділити види акцій залежно від ризику та очікуваної дохідності:

- а) кумулятивні;
- б) з блакитними корінцями;
- в) конвертовані;
- г) ретрекативні;
- д) дохідні;
- е) спекулятивні;
- є) зростання;
- ж) з регульованими дивідендами.

12. Вищим органом акціонерного товариства є:

- а) правління;
- б) генеральний директор;
- в) рада директорів;
- г) загальні збори акціонерного товариства.

13. Цінний папір, що засвідчує право його власника на отримання доходу від інвестування в операції з нерухомістю:

- а) інвестиційні сертифікати;
- б) сертифікати ФОН;
- в) акції;
- г) всі відповіді правильні.

14. Інформація про випуск акцій підлягає:

- а) реєстрації в НКЦПФР;
- б) розсиланню всім акціонерам;
- в) публікації в пресі;
- г) усі відповіді правильні.

15. Привілейовані акції, які дають власникам право за певних умов міняти їх на прості (звичайні) акції називаються:

- а) суперпривілейовані;
- б) циклічні;
- в) конвертовані;
- г) правильні відповідь відсутня.

16. Прості акції товариства підлягають конвертації у привілейовані акції або інші цінні папери акціонерного товариства у разі:

- а) банкрутства товариства;
- б) санації підприємства;
- в) обігу акцій компанії на фондовому ринку;
- г) прості акції товариства не підлягають конвертації.

17. Акції, що дають власникам право на отримання додаткових дивідендів понад оголошену суму, якщо дивіденди на прості акції перевищують цю суму називаються:

- а) кумулятивні;
- б) некумулятивні;
- в) з часткою участі;
- г) санаційні.

18. Привілейовані акції не можуть бути випущені на суму, що стосовно статутного фонду акціонерного товариства перевищує:

- а) 5 %;

- б) 10 %;
в) 15 %; г) 25 %.

19. В яких випадках привілейована акція має право голосу?

- а) завжди;
б) для вирішення питань припинення товариства, що передбачає конвертацію привілейованих акцій цього класу у привілейовані акції іншого класу, прості акції або інші цінні папери;

в) ніколи.

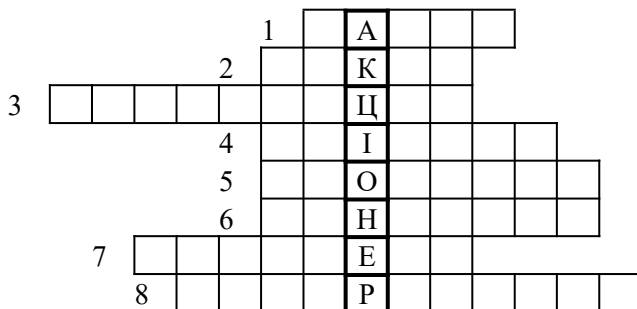
20. До факторів, які викликають пониження курсу акцій відносять:

- а) зростання обсягів продажу;
б) поглинання конкурентів;
в) високий рівень менеджменту;
г) відсутність дивідендів.

21. Приватне (закрите) розміщення акцій - розміщення акцій шляхом їх безпосередньої пропозиції акціонерам такого товариства та заздалегідь визначеному колу осіб, кількість яких не перевищує:

- а) десять осіб; б) тридцять п'ять осіб;
в) сто осіб;
г) п'ятсот осіб.

22. Кросворд

1. ... акцій – це наявність у власності одного і того ж акціонера визначеної кількості акцій (більше однієї) одного й того є емітент;

2. ... акцій - придбання акціонерним товариством за плату розміщених ним акцій;

3. припинення діяльності акціонерного товариства, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо

задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна;

4. юридична особа, яка від свого імені випускає акції і зобов'язується виконувати обов'язки, що випливають з умов їх випуску;

5. ... акцій - документ, який містить інформацію про розміщення акцій та інші відомості, передбачені цим та іншими законами, що визначають особливості розміщення певних видів цінних паперів;

6. вирішальний вплив або можливість здійснення вирішального впливу на господарську діяльність суб'єкта господарювання, що здійснюється, зокрема, шляхом реалізації права володіння або користування всіма активами чи їх значною частиною, права вирішального впливу на формування складу,

результати голосування та прийняття рішення органами управління суб'єкта господарювання;

7. частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу.

8. розміщення цінних паперів торговцем цінними паперами за дорученням, від імені та за рахунок емітента.

23. До цілей випуску облігацій відносять:

а) фінансування інвестиційних проектів емітента;

б) рефінансування наявної в емітента заборгованості;

в) фінансування заходів, які не мають відношення до виробничої діяльності емітента;

г) всі відповіді правильні.

24. Облігації, що розміщуються за ціною, нижчою ніж їх номінальна вартість називаються ...

а) цільовими;

б) дисконтними;

в) відсоткові;

г) всі відповіді правильні.

25. Юридична особа має право розміщувати відсоткові та/або дисконтні облігації на суму, яка не перевищує ..... розміру власного капіталу або розміру забезпечення, що надається їй з цією метою третіми особами.

а) двократного;

- б) трикратного;
 в) п'ятикратного;
 г) такі обмеження відсутні.

26. Встановіть відповідність (Таблиця 15):

Таблиця 15 – Підібрати правильну відповідь

	Класифікаційна ознака		Вид облігації
1	залежно від терміну обігу розрізняють облігації:	А	- конвертовані; - опціонні облігації; - облігації з варрантом.
2	відповідно до форми випуску:	Б	- корпоративні облігації; - державні облігації; - облігації місцевих позик.
3	відповідно до власника облігацій:	В	- короткострокові; - середньострокові; - довгострокові.
4	за правами на покупку інших цінних паперів емітента:	Г	Г - облігації іменні; - облігації на пред'явника.
5	залежно від емітента	Д	Д - документарні; - бездокументарні.

26. Конвертовані облігації ...

а) можуть бути виміняні на акції, але після обміну власник такої облігації втрачає право на одержання доходу по ній;

б) дають право на покупку інших цінних паперів емітента, причому це право не обмежує прав власника таких облігацій на одержання доходу по них;

в) надають право на покупку нових облігацій емітента по заздалегідь визначеній ціні в зазначений термін;

г) дають право на покупку інших цінних паперів емітента, причому це право обмежує права власника таких облігацій на одержання доходу по них

27. Допускається розміщення облігацій підприємств для:

а) формування і поповнення статутного капіталу емітента;

б) покриття збитків від господарської діяльності шляхом зарахування доходу від продажу облігацій як результату поточної господарської діяльності;

в) фінансування заходів, які не мають відношення до виробничої діяльності емітента;

г) всі відповіді правильні.

29. Облігації, емісія яких є джерелом фінансування дефіциту державного бюджету в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік, та в межах граничного розміру державного боргу називаються ...

а) облігації зовнішніх місцевих позик;

б) облігації внутрішніх місцевих позик;

в) облігації зовнішніх державних позик України;

г) цільові облігації внутрішніх державних позик України.

30. Основними причинами незадовільного розвитку ринку муніципальних позик є:

а) низький рівень довіри з боку інвесторів до органів місцевої влади;

б) відсутність кваліфікованих спеціалістів в органах місцевого самоврядування з питань випуску та обігу облігацій місцевих позик;

в) суттєва бюджетна централізація;

г) всі відповіді правильні.

31. Облігації, емітентом яких може виступати тільки спеціалізована іпотечна установа називають ...

а) звичайні іпотечні облігації;

б) привілейовані іпотечні облігації;

в) структуровані іпотечні облігації;

г) неструктуровані іпотечні облігації.

32. Облігації належать до групи:

а) боргових цінних паперів;

б) пайових цінних паперів;

в) похідних цінних паперів;

г) міжнародних цінних паперів.

33. Особлива форма доходу за борговими цінними паперами полягає в тому, що емітент розміщує свої цінні папери за ціною нижче номіналу, а погашає їх за номінальною вартістю, це:

а) відсоток;

б) дисконт;

в) ануїтет;

г) дивіденд.

Приклади розв'язку задач:

Приклад 1. Визначте ціну розміщення комерційним банком своїх векселів (дисконтних) за умови: вексель випишується на суму 1000000 грн зі строком платежу 30 днів, банківська ставка - 12% річних. Вважати рік рівним 360 календарним дням.

Розв'язок:

При вирішенні поставленого завдання необхідно врахувати основний принцип, який виконується при нормально функціонуючому фондовому ринку. Він полягає в тому, що на такому ринку прибутковість різних фінансових інструментів має бути приблизно однаковою. Інвестор в початковий момент часу має деяку суму грошей X , на яку він може:

- або купити вексель і через 30 днів отримати 1000000 грн;
- або покласти гроші в банк і через 30 днів отримати таку ж суму.

Прибутковість в обох випадках повинна бути однаковою. У разі купівлі векселя дохід дорівнює: $D = 1000000 - X$. Витрати складають: $Z = X$.

Тому прибутковість за 30 днів дорівнює:

$$d_1 = D/Z = (1000000 - X)/X.$$

У другому випадку (банківський депозит) аналогічні величини дорівнюють: $D = X(1+\beta) - X$ і $Z = X$ $d_2 = D/Z = (X(1+\beta) - X)/X$.

Відзначимо, що в цій формулі використовується β - банківська ставка, перерахована на 30 днів і становить $\beta = 12 \cdot 30/360 = 1\%$.

Прирівнюючи один одному прибутковості двох фінансових інструментів ($d_1 = d_2$), отримуємо рівняння для обчислення X :

$$(1000000 - X)/X = 0,01$$

Вирішуючи це рівняння щодо X , отримаємо:

$$X = 990\,099,01 \text{ грн}$$

Приклад 2. Інвестор А купив акції за ціною 20 250 грн, а через три дні з прибутком продав їх інвестору В, який у свою чергу, через три дні після покупки, з прибутком перепродав ці акції інвестору З за ціною 59900 грн. За якою ціною інвестор В купив зазначені папери у інвестора А, якщо відомо, що обидва цих інвестора забезпечили собі однакову прибутковість від перепродажу акцій?

Розв'язок:

Введемо позначення:

P_1 – вартість акцій при першій операції;

P_2 – вартість акцій при другій угоді;

P_3 – вартість акцій при третій угоді.

Прибутковість операції, яку зміг забезпечити собі інвестор А:

$$d_A = (P_2 - P_1) / P_1$$

Аналогічна величина для операції, виконаної інвестором В:

$$d_B = (P_3 - P_2) / P_2$$

За умовою задачі $d_A = d_B$, або $P_2 / P_1 - 1 = P_3 / P_2 - 1$.

Звідси отримуємо: $P_2 = P_1 \cdot P_3 = 20250 \cdot 59900 = 34\,828$.

Відповідь даної задачі: $P_2 = 34\,828$ грн.

Приклад 3. Номінальна вартість акцій АТ–100 грн за акцію, поточна ринкова ціна – 600 грн за акцію. Компанія виплачує квартальний дивіденд у розмірі 20 грн на акцію. Чому дорівнює поточна прибутковість акцій АТ в річному численні?

P_2 – вартість акцій при другій угоді;

P_3 – вартість акцій при третій угодію.

Прибутковість операції, яку зміг забезпечити собі інвестор А:

$$d_A = (P_2 - P_1) / P_1$$

Розв'язок:

Позначення, прийняті в задачі:

$N = 100$ грн – номінальна вартість акції;

$X = 600$ грн – ринкова ціна акції;

$\Delta = 20$ грн – дохід на акцію за квартал.

Поточна прибутковість в річному численні d_r визначається як частка від ділення доходу за рік D на витрати на придбання даного фінансового інструменту X : $d_r = D/X$.

Дохід за рік обчислюється як сумарний поквартальний дохід:

$$D = 4\Delta = 4 \cdot 20 = 80 \text{ грн.}$$

Витрати на придбання визначаються ринковою ціною даного фінансового інструменту $X = 600$ грн. Поточна прибутковість дорівнює:

$$d_r = D/X = 80 : 600 = 0,1333, \text{ або } 13,33\%.$$

Приклад 4. Поточна прибутковість привілейованої акції, оголошений дивіденд якої при випуску дорівнює 11%, а номінальна вартість – 1000 грн, В поточному році склала 8%. Чи коректна така ситуація?

Розв'язок:

Позначення, прийняті в задачі:

$N = 1000$ грн – номінальна вартість акції;
 $q = 11\%$ – оголошений дивіденд привілейованої акції;
 $d_r = 8\%$ – поточна прибутковість;
 X = ринкова ціна акції (не відома).

Наведені в умові задачі величини пов'язані між собою співвідношенням: $d_r = qN/X$.

Можна визначити ринкову ціну привілейованої акції, яка дорівнює: $X = qN/d = 0,11 \cdot 1000 : 0,08 = 1375$ грн.

Таким чином, описана в умовах задачі ситуація коректна за умови, що ринкова ціна привілейованої акції становить 1 375 грн.

Приклад 5. Як зміниться у відсотках до попереднього дня прибутковість до аукціону бескупонної облигації з терміном обігу один рік (360 днів), якщо курс облигації на третій день після проведення аукціону не зміниться в порівнянні з попереднім днем?

Розв'язок:

Прибутковість облигації до аукціону (у перерахунку на рік) на третій день після його проведення визначається за формулою:

$$d_3 = ((P - XN) / XN) \cdot (360/3), \quad (11)$$

де X - аукціонна ціна облигації, % до номіналу;

P - ринкова ціна облигації на третій день після аукціону.

Аналогічна величина, розрахована на другий день, дорівнює:

$$d_2 = ((P - XN) / XN) \cdot (360/2).$$

Зміна у відсотках до попереднього дня прибутковості облигації до аукціону: $(d_3 - d_2) / d_2 = 1 / 3 = 0,333333$, або 33,3333%.

Приклад 6. Облигація, випущена строком на три роки, з купоном 8% річних, продається з дисконтом 15%.

Обчислити її прибутковість до погашення без урахування оподаткування.

Розв'язок:

Прибутковість облигації до погашення без урахування оподаткування дорівнює:

$$d = D/Z \tau \quad (12)$$

де D - дохід, отриманий по облигації за три роки;

Z - витрати на придбання облигації;

τ - коефіцієнт, який перераховує прибутковість на рік. Дохід за три роки обігу облигації складається з трьох купонних виплат і дисконтного доходу при погашенні. Таким чином, він дорівнює:

$$D = 0,08N \cdot 3 + 0,15N = 0,39 N.$$

Витрати на придбання облигації дорівнюють: $Z = 0,85 N$.

Коефіцієнт перерахунку прибутковості на рік, очевидно, дорівнює $\tau = 1/3$. Отже, $d = (0,39 N / 0,85 N) \cdot 1/3 = 0,153$, або 15,3 %.

Приклад 7. Курс акцій виріс за рік на 15%, дивіденд виплачувався раз на квартал у розмірі 250 грн за акцію.

Визначте повну дохідність акції за рік, якщо наприкінці року курс склав 11500 грн. Оподаткування не враховувати.

Розв'язок:

Прибутковість акції за рік обчислюється по формулі:

$$d = D / Z, \quad (13)$$

де D – дохід, отриманий власником акції;

Z – витрати на її придбання.

D обчислюється за формулою:

$$D = \Delta + \delta, \quad (14)$$

де Δ – дисконтна частина доходу;

δ – відсоткова частина доходу.

$$\Delta = (P_1 - P_0),$$

P_1 – ціна акції до кінця року;

P_0 – ціна акцій на початку року (відзначимо, що $P_0 = Z$).

Так як в кінці року вартість акції дорівнювала 11500 грн, причому зростання курсової вартості акцій склало 15%, то, отже, на початку року акція коштувала 10000 грн. Звідси отримуємо:

$$\Delta = 1500 \text{ грн},$$

$$\delta = 250 \cdot 4 = 1000 \text{ грн (чотири виплати за чотири квартали);}$$

$$D = \Delta + \delta = 1500 + 1000 = 2500 \text{ грн};$$

$$Z = P_0 = 10000 \text{ грн};$$

$$d = D / Z = 2500 : 10000 = 0,25, \text{ або } d = 25\%.$$

Приклад 8. Векселі з терміном платежу, наступаючим через 6 місяців від складання, реалізуються з дисконтом за єдиною ціною

протягом двох тижнів від моменту складання. Вважаючи, що кожен місяць містить рівно чотири тижні, розрахуйте (у відсотках) відношення річної прибутковості за векселями, купленими в перший день їх розміщення, до річної прибутковості за векселями, купленими в останній день їх розміщення.

Розв'язок:

Річна прибутковість за векселями, купленим в перший день їх розміщення, дорівнює:

$$d_1 = (D/Z) \cdot 12 / \Delta t = \Delta / (1 - \Delta) \cdot 12 / 6 = \Delta / (1 - \Delta) \cdot 2, \quad (15)$$

де D – дохід по облігації, рівний $D = \Delta N$;

N – номінал облігації;

Δ – дисконт, % від номіналу;

Z – вартість облігації при розміщенні, дорівнює:

$$Z = (1 - \Delta) \cdot N, \quad (16)$$

Δt – час обігу облігації, купленої в перший день її випуску (шість місяців).

Річна прибутковість за векселями, купленими в останній день їх розміщення (через два тижні), дорівнює:

$$d_2 = (D/Z) \cdot 12 / \Delta t = \Delta / (1 - \Delta) \cdot (12 / 5,5) = \Delta / (1 - \Delta) \cdot 2,181818,$$

де Δt – час обігу облігації, купленої в останній день її випуску (через два тижні), становить 5,5 місяця.

Звідси $d_1 / d_2 = 2 : 2,181818 = 0,9167$, або 91,67%.

Приклад 9. Інвестор купив, а потім продав акції, отримавши при цьому прибутковість у розмірі 9%.

Яку прибутковість отримав би інвестор, якби ціна покупки акцій була на 8% більше?

Розв'язок:

Прибутковість операції з купівлі-продажу цінних паперів визначається за формулою:

$$d = D / P_{\text{пок}}, \quad (17)$$

де D – дохід, отриманий по акції; дорівнює:

$$D = P_{\text{ін}} - P_{\text{пок}};$$

$P_{\text{пок}}$ – ціна покупки акції;

$P_{\text{пр}}$ – ціна продажу акції.

Потрібно визначити, чому дорівнює прибутковість:

$$d_1 = (P_{\text{пр}} - P_{\text{пок}} \cdot 1,08) / (P_{\text{пок}} \cdot 1,08) \text{ за умови, що } d_2 = (P_{\text{пр}} - P_{\text{пок}}) / P_{\text{пок}} = 0,09.$$

Можна перетворити d_2 до виду $d_2 = (P_{\text{пр}} / P_{\text{пок}} - 1) = 0,09$.

Звідси отримуємо $P_{\text{пр}} / P_{\text{пок}} = 1,09$.

Перетворимо d_1 до виду $d_1 = P_{\text{пр}} / (P_{\text{пок}} \cdot 1,08) - 1$.

Враховуючи вираз для $P_{\text{пр}} / P_{\text{пок}}$, отримуємо формулу:

$$d_1 = (1,09 : 1,08 - 1) = 1,009259 - 1 = 0,009259, \text{ або}$$

$$d_1 = 0,9259\%.$$

Приклад 10. Інвестор придбав 10 акцій (три акції компанії А, дві акції компанії Б і п'ять акцій компанії В з рівними курсовими вартостями). Через три місяці сукупна вартість зазначеного пакета акцій збільшилася на 20%. При цьому курсова вартість акцій компанії В зменшилася на 40%, а курсова вартість акцій компанії А стала в два рази більше курсової вартості акцій компанії Б.

Вкажіть, на скільки відсотків збільшилася курсова вартість акцій компанії Б.

Розв'язок:

Вихідна вартість інвестиційного портфеля дорівнює:

$$3X_A + 2X_B + 5X_V = 10X.$$

Через три місяці вартість інвестиційного портфеля стала дорівнювати: $3X_A' + 2X_B' + 5X_V \cdot 0,6 = 10X \cdot 1,2$.

Цей вираз можна перетворити до вигляду:

$$3X_A' + 2X_B' + 3X = 12X.$$

З умови задачі відомо, що курсова вартість акцій компанії А стала в два рази більше курсової вартості акцій компанії Б. Таким чином, справедливе співвідношення:

$$X_A' = 2X_B'.$$

У цьому випадку, підставляючи останній вираз в рівняння для кінцевої вартості інвестиційного портфеля, отримуємо формулу:

$$3 \cdot 2X_B' + 2X_B' + 3X = 12X.$$

Звідси отримуємо рівняння, вирішуючи яке, знайдемо

$$X_B' = 1,125X.$$

Таким чином, курсова вартість акцій компанії Б зросла на 12,5%.

Приклад 11. Яка схема вкладення грошових коштів представляється найбільш вигідною:

1) вкладення грошових коштів на один день під 1% річних з наступним щоденним реінвестуванням грошових коштів на тих же умовах протягом місяця;

2) вкладення на 10 днів під 8% річних з подальшим реінвестуванням отриманих грошових коштів кожен декаду протягом місяця;

3) вкладення на один місяць під 12% річних.

У задачі прийняти, що в році 360 днів і в місяці 30 днів.

Оподаткування не враховувати.

Розв'язок:

Маючи грошові кошти в обсязі X_0 грн і використовуючи запропоновані схеми, через місяць отримуємо:

– за першою схемою:

$$X_1 = X_0 (1 + 0,07 : 360) 30 = X_0 \cdot 1,0058;$$

– за другою схемою:

$$X_2 = X_0 (1 + 0,08 : 36) 3 = X_0 \cdot 1,0058;$$

– по третій схемі:

$$X_3 = X_0 (1 + 0,12 : 12) = X_0 \cdot 1,01.$$

Таким чином, найбільш вигідною є третя схема вкладення грошових коштів.

Приклад 12. Інфляція в місяць дорівнює 0,7%. Яка інфляція за рік?

Розв'язок:

Знаючи інфляцію за місяць, інфляцію за рік можна обчислити за формулою $(1 + 0,007) \cdot 12 = (1 + \gamma)$.

Звідси отримуємо $\gamma = 0,087$, або інфляція за рік дорівнює 8,7%.

Приклад 13. Середньомісячна інфляція зменшилася з 0,6 до 0,5%.

Наскільки зміниться інфляція в перерахунку на рік?

Розв'язок:

Знаючи інфляцію за місяць (ζ), інфляцію за рік (γ) можна обчислити за формулами: $(1 + 0,006) \cdot 12 = (1 + \gamma_1)$ – у разі інфляції, що дорівнює 0,6%, $(1 + 0,005) \cdot 12 = (1 + \gamma_2)$ – у разі інфляції, що дорівнює 0,5%. Отримуємо $\gamma_1 = 0,074$, або $\gamma_1 = 7,4\%$ річних і $\gamma_2 = 0,062$, або $\gamma_2 = 6,2\%$ річних. Звідси зменшення інфляції в перерахунку на рік становить 1,2%.

Тема 12.
ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ І ТЕХНІЧНИЙ АНАЛІЗ.
НАПРЯМИ ДОСЯГНЕННЯ БЕЗПЕКИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ
В УКРАЇНІ

План практичного заняття:

1. Значення фундаментального аналізу для вивчення ринку цінних паперів і прийняття стратегічних рішень.
2. Методи та індикатори для фундаментального аналізу.
3. Значення технічного аналізу для прийняття рішень з купівлі-продажу цінних паперів.
4. Методи та індикатори технічного аналізу.
5. Побудова лінійних та стовпчикових графіків.
6. Напрями досягнення безпеки фінансового ринку в Україні.

Питання для обговорення:

1. Яка основна мета фундаментального та технічного аналізу?
2. Що таке фундаментальні новини і як вони впливають на аналіз фондового ринку?
3. В чому суть основного постулату фундаментального аналізу: спочатку причина, а потім наслідок?
4. Основні розбіжності між технічним та фундаментальним аналізом?
5. Що служить джерелом інформації для технічного та фундаментального аналізу?
6. На чому ґрунтується концепція технічного аналізу?

Тестові завдання:

1. До аксіом технічного аналізу не відносять:
  - а) рух ринку враховує все;
  - б) ціни рухаються спрямовано;
  - в) історія повторюється;
  - г) всі відповіді правильні.
2. Центральна частина фундаментального аналізу — це ...

а) вивчення виробничої й фінансової ситуації на підприємстві-емітенті

б) перевірка фінансової звітності підприємства;

в) оцінка якості продукції, що виготовляється;

г) перевірка повнота та своєчасності сплати податків та зборів.

3. Показники платоспроможності (ліквідності) підприємства ...

а) дають інформацію про здатність підприємства здійснювати поточні розрахунки й оплачувати короткострокові зобов'язання

б) показують рівень залучення позикового капіталу й здатності підприємства обслуговувати цей борг;

в) говорять про те, наскільки ефективно використовуються засоби підприємства;

г) за допомогою них можна визначити прибутковість підприємства.

4. До показників ділової активності відносять:

а) коефіцієнт оборотності запасів;

б) коефіцієнт оборотності власних засобів;

в) загальний коефіцієнт оборотності;

г) всі відповіді правильні

5. ... - це академічне допущення, згідно якому ніщо не може діяти більш ефективно, ніж ринок, оскільки в кожний момент часу ціна відображає всю наявну інформації

а) теорія ринкової рівноваги;

б) теорія ефективного ринку;

в) теорія рефлексивності;

г) теорія випадкових блукань.

6. В якій фінансовій теорії досліджуються ситуації з двома або більше учасниками, інтереси яких повністю або частково суперечать один одному?

а) теорія випадкових блукань;

б) теорія ігор;

в) імовірності;

г) всі відповіді правильні.

7. Аксиома технічного аналізу «Ціни рухаються спрямовано» стверджує, що:

а) будь-який фактор, що впливає на ціну, заздалегідь врахований і відбитий у її графіку;

б) це припущення є основою для створення всіх методик технічного аналізу;

в) технічний аналіз займається саме історією певних подій, пов'язаних з ринком, тобто, вивченням людської психології;

г) всі відповіді правильні.

8. Графічно зображені тенденції, що характеризують переважне спрямування ринкових цін називають ...

а) трендами;

б) фільтрами;

в) свічками;

г) індексами.

9. На практиці для визначення конфігурацій цін використовують такі види графіків:

а) біржовий графік;

б) лінійний графік;

в) точкова діаграма;

г) всі відповіді правильні.

10. Бичачий (Bullish) тренд - це тип тренду, що свідчить про ...:

а) рух цін вгору;

б) рух ціни вниз;

в) незмінність цін;

г) всі відповіді правильні.

Теми рефератів:

1. Японські свічки як засіб технічного аналізу.

2. Сутність та особливості застосування чисел Фібоначчі в технічному аналізі.

3. Мета фундаментального та технічного аналізу.

4. Фундаментальні новини і їх вплив на аналіз фондового ринку.

5. Основні постулати фундаментального аналізу.

6. Основні розбіжності між технічним та фундаментальним аналізом.

7. Джерела інформації для технічного та фундаментального аналізу.

8. Ґрунтовна концепція технічного аналізу

9. Напрями досягнення безпеки основних сегментів фінансового ринку в Україні.